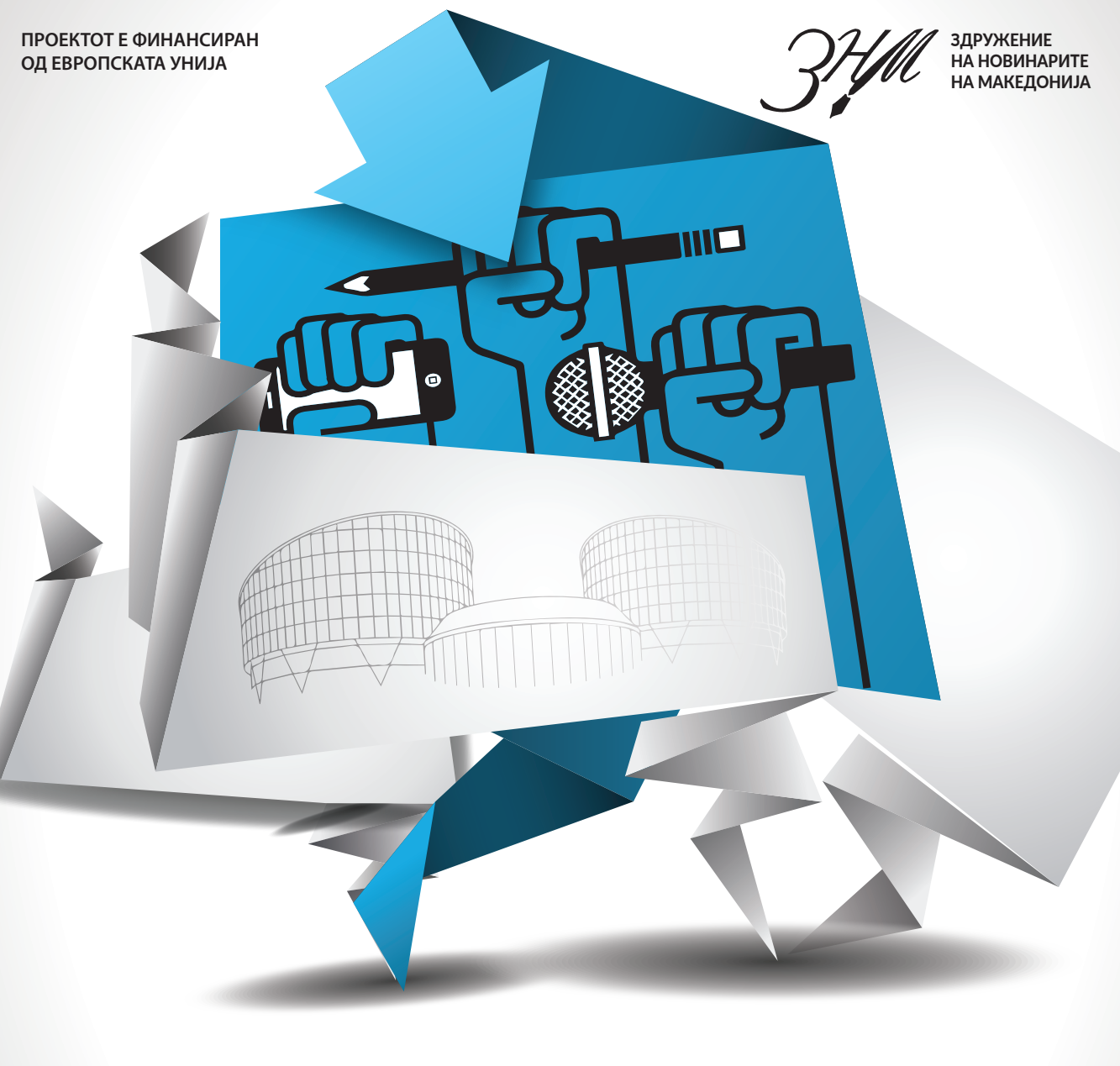

д-р Мирјана Лазарова Трајковска

ПРОЕКТОТ Е ФИНАНСИРАН
ОД ЕВРОПСКАТА УНИЈА

ЗНМ

ЗДРУЖЕНИЕ
НА НОВИНАРИТЕ
НА МАКЕДОНИЈА

СЛОБОДАТА НА ИЗРАЗУВАЊЕ

низ праксата на
Европскиот суд за човекови права

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

342.727:341.645.2(4)

ЛАЗАРОВА Трајковска, Мирјана
Слободата на изразување низ праксата на Европскиот суд за човекови права / Мирјана Лазарова
Трајковска. - Скопје : Здружение на новинарите на Македонија, 2017. - 42 стр. ; 25 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 40-42

ISBN 978-9989-2225-6-6

а) Европски суд за човекови права - Слобода на изразување - Судска практика
COBISS.MK-ID 104582922

д-р Мирјана Лазарова Трајковска

СЛОБОДАТА НА ИЗРАЗУВАЊЕ

низ праксата на
Европскиот суд за човекови права

Јули 2017 година

Скопје

Содржина

Вовед	5
1. Важноста на слободата на изразување	7
1.1. Слободата на изразување во политиката	8
1.2. Слободата на изразување во уметноста	8
1.3. Слободата на изразување на граѓанските здруженија	9
2. Обврска на државата да ја обезбеди слободата на изразување	10
3. Новинарите и новинарското изразување	12
3.1. Должност за пренесување информации	13
3.1.1. Фактите за случувањата со новинарите на 24 декември 2012 год.	13
3.1.2. Што утврди Европскиот суд за човекови права?	14
3.1.3. Придобивки од пресудата Селмани и другите	15
3.2. Заштита на изворот на информирање	16
3.3. Пристап до информации	17
4. Ограничување на слободата на изразување	18
4.1. Пропишаност со закон	19
4.2. Легитимна цел	19
4.3. Неопходност во демократско општество	19
4.4. Строгоста на изречената казна	20
5. Судската пракса во врска со предметите за клевета	21
6. Прифатливост на критиката во однос на јавните личности	21
6.1. Изјави засновани на факти и вредносно оценување	22
6.2. Приватниот живот на политичарите и слободата на изразување	22
7. Слободата на изразување и поврзаноста со други права и слободи	23
7.1. Слободата на изразување и правото на приватност	24
7.1.1. Концептот на приватен живот	25
7.1.2. Тестот на балансирање меѓу приватниот живот и слободата на изразување	26
7.1.3. Случајот Фон Хановер и правото на приватност	28
7.1.4. Случајот Аксел Спрнгер и слободата на изразување	30
7.2. Приватноста, интернетот и слободата на изразување	31
7.2.1. Приватноста и интернетот	32
7.2.2. Интернетот и слободата на изразување	34
7.2.3. Интернетот и јакнењето на новинарската одговорност	35
7.3. Говорот на омраза и слободата на изразување	36
7.3.1. Забрана од злоупотреба на слободите и правата	36
7.3.2. Ограничување на говорот на омраза	37
Библиографија, Правни акти	40

Вовед

Невозможно е функционирање на демократските процеси во кое било општество без правото на слобода на изразување. Луѓето ја искажуваат мислата преку говорот, пишуваат романи, новинарски написи, поезија, сатира, цртаат цртежи, прават фотографии, карикатури, создаваат музика, глумат, сликаат графити, прават скулптури, комуницираат преку интернет. Сите овие форми на изразување му помагаат на човекот да ја преточи мислата во израз. Колку е подемократско општеството, толку е поголема слободата на изразување бидејќи толеранцијата, почитта кон искажаното и кон индивидуалните мислења се едни од најважните елементи за напредок. Токму од тие причини, правото на слобода на изразување, иако не спаѓа меѓу правата кои имаат апсолутна заштита со Конвенцијата, зазема централно место меѓу конвенциските права.

Со тоа спознание, генералниот пристап на Европскиот суд за човекови права (овде и понатаму Судот во Стразбур или Судот) почива на либералното поимање дека во принцип, слободата на изразување подразбира заштита на кој било исказ, во која било форма, пренесен од лице, група или кој било вид на медиум. Заштитата на слободата на изразување ги опфаќа ставовите, исказите изразени од лица или мали групи дури и тогаш кога тие содржат идеи кои можат да бидат шокантни за мнозинството луѓе. Овој став Судот го вгради во пресудата Хендсајд против Обединетото Кралство, а подоцна го втемели во многу други пресуди и одлуки. Судот утврди дека членот 10 ги штити „не само информациите и идеите кои се примаат со наклонетост или се сметаат за ненавредливи или индиферентни туку и оние што навредуваат, шокираат или вознемируваат – такви се барањата на плурализмот, толеранцијата и широкоумноста без кои нема демократско општество“. Судот укажува дека „слободата на изразување претставува една од суштинските придобивки во едно демократско општество, еден од базичните услови за неговиот прогрес и за самоосмислувањето на секоја индивидуа“.¹ За таа цел, низ судската пракса, Судот разви јасни принципи во врска со слободата на изразување.

Слободата во изразување претпочита плурализам на идеи, толеранција и широкоумност, без кои не постои демократско општество.² „Ваквата афирмација на општествената функција на слободата на изразување ја сочинува базичната филозофија на целата судска пракса поврзана со членот 10. Ова води до две последици: од една страна, слободата на изразување не е само заштита од влијанијата на државата (субјективно право) туку е и објективен фундаментален принцип за животот во демократија; и од друга страна, слободата на изразување не е сама по себе цел туку средство за воспоставување демократско општество“.³

Целта на заштитата на слободата на изразување според членот 10 од Конвенцијата мора да се интерпретира широко за да ги опфати не само содржината на информации и идеи туку и различните форми и средства преку кои тие се изразуваат и примаат.⁴ Членот 10 не ја забранува расправата или ширењето на информација за која постои сомневање дека е веројатна.⁵ Покрај тоа, Судот ја препознава слободата на изразување во нејзиниот негативен аспект - искажана преку правото да се изрази став и преку молчење.⁶ Структурираноста на членот 10 укажува дека првиот од двата става ја дефинира слободата на изразување, а вториот ги наведува условите во кои некоја држава може исклучиво врз основи предвидени со закон да ја ограничи слободата на изразување и никако поинаку.⁷

1. Хендсајд против Обединетото Кралство, пресуда од 7 декември 1976 по жалба бр. 5493/72 § 49.

2. Милер и останатите против Швајцарија, пресуда од 24 мај 1988, по жалба бр.10737/84§ 27. или во Аутроник АГ против Швајцарија, пресуда од 22 мај 1990, по жалба бр 12726/87, § 47.

3. Françoise Tulkens (When to say is to do) Freedom of expression and hate speech in the case-law of the European Court of Human Rights) “Judicial Process and the Protection of Rights: The US Supreme Court and the European Court of Human Rights” George Washington University Law School (in cooperation with the U.S. Department of State Office of the Legal Adviser) March 1, 2012 (стр. 3).

4. Nilsen и Johnsen против Норвешка 199-VII, 30 EHRR 878 § 43 GC.

5. Салов против Украина § 113, пресуда од 6 септември 2005 по жалба бр. 65518/01.

6. Правото на молчење се препознава во врска со правото на презумпција на невиност (види повеќе кај Harris, D.J., M.O’Boyle, E.P.Bates, C.M.Buckley (2009) Law of the European Convention on Human Rights, Second edition Oxford University Press стр.201 и стр. 445).

7. Ограничувањата кои ги утврдила судската пракса на Судот се однесуваат на пренесување идеи со кои се промовира нацистичката идеологија, се негира холокаустот и се поттикнува омраза и раздор.

Во анализата што следи ќе се обидам да дадам приказ на слободата на изразување преку бројните пресуди и одлуки на Судот во Стразбур. Ова публикација е второ издание проширено и поткрепено со најновата судска пракса. Првото издание беше објавено во ноември 2015 година од МЦМС со помош од Европската Унија во рамките на проектот Техничка поддршка за граѓанските организации 2 – ТАКСО 2. Приложената анализа е изменета и проширена на начин да се фокусира на судската пракса поврзана со новинарите и новинарската слобода на изразување.

Целта на оваа анализа е да даде генерална слика за обврските на државата во врска со правото на слободата на изразување, да ги посочи заемната поврзаност и упатеност на ова право со другите права и слободи гарантирани со Конвенцијата, но и обемот на заштитата на слободата на изразување. Поради бројните форми низ кои се пројавува правото на слободата на изразување, овде фокусот е на неколку од тие форми: слободата на изразување во политиката, уметноста и граѓанското здружување, со посебен осврт кон новинарите и новинарското изразување. За овие форми на изразување се одлучив како резултат на структурата и содржината на досега покренатите жалби за Република Македонија пред Судот во Стразбур. Иако некои од овие предмети сè уште се во постапка, годинава Република Македонија ја доби и првата пресуда поврзана со новинарската слобода на изразување и правото да се пренесуваат информации од јавен интерес. Имајќи го предвид фактот дека пресудата Селмани и другите против Република Македонија со самото објавување привлече посебно внимание во Европа и пошироко, во оваа анализа ѝ посветив посебно поглавие.

Покрај наведеното, во време кога интернетот е една од најважните форми на изразување и на споделување информации, важно е да се познаваат принципите за односот меѓу правото на приватност и правото на слобода на изразување кои Судот ги утврди во досега не така голем број пресуди и одлуки поврзани со слободата на изразување и интернетот. Појдовниот став на Судот дека слободата на изразување е правило, а секое ограничување е исклучок, налага темелно познавање на принципите вградени во практикувањето на конвенциското право, па затоа на делот од анализата што се однесува на ограничувањето на слободата на изразување му посветив посебно внимание. Направив напор да користам пресуди и одлуки на Судот веќе преведени на македонски јазик со цел да се разбере судската пракса користена во оваа анализа.

Суштината на конвенциското право налага да се спознаат обврските на државата во однос на правото на слободата на изразување кои настанале со ратификувањето на Конвенцијата. Државата од една страна има негативна обврска која подразбира да се воздржува од произволно ограничување на слободата на изразување и од друга страна, позитивна обврска која ја обврзува да преземе мерки за непречено уживање на слободата на изразување. Сметам дека позитивната обврска треба посебно да се опфати и од тие причини во едно од поглавијата што следат фокусот е токму на она што државата треба да чини во заштитата на слободата на изразување.

1. Важноста на слободата на изразување

Бидејќи „...слободата на изразување претставува една од суштинските основи на едно демократско општество, еден од основните услови за негов напредок и за развојот на секое човечко суштество“,⁸ ова право има посебно важно место во заштитата на човековите права само по себе, но и во врска со други права и слободи гарантирани во Конвенцијата. На правото на слобода на изразување може да се повика и да покрене жалба секој. Тоа подразбира физички или правни лица, независно од статусот, функцијата или позицијата. Професијата, статусот, ранливоста на групата или лицето може да бидат важни за Судот при одлучувањето по жалби поврзани со ограничувањето на слободата на изразување.

Правото на слобода на изразување ги опфаќа слободата на мислење и слободата на примање и пренесување информации или идеи. При тоа, Судот не дава дефиниција што се подразбира под „информација“ и „идеа“ иако во судската пракса до сега јасно е дека и фотографија, карикатура, изјави и интервјуа, медицински тајни, историски истражувања, реклами ги прифатил како информации и идеи.⁹ Како резултат на големата важност на слободата на изразување во развојот на секое демократско општество, и поради виталната улога на новинарството како „јавен чувар“, Судот под правото на слобода на изразување го подведе и прашањето за должноста да се пренесе информација, како и заштитата на новинарските извори на информации.¹⁰

Оттука, слободата на изразување, иако не е во групата на апсолутни права, ужива силна заштита и претставува предуслов за другите слободи, па затоа Судот повеќепати нагласи дека „Печатот има должност да испраќа информации и идеи за политички прашања исто како и за другите области од јавен интерес. Печатот не само што има задача да испраќа информации и идеи, јавноста исто така има право истите да ги прима.“¹¹ Во оваа насока Судот има јасен став дека државите не може да се постават меѓу предавателот и примачот на информации бидејќи тие имаат право да стапат во директен меѓусебен контакт по своја волја.

Судот прави разлика меѓу информации изнесени во форма на факти и мислења искажани како вредносни оценки. Оваа разграничување е важно бидејќи постоењето на факти може да се прикаже и докаже, додека вистинитоста на вредносните оценки искажани во форма на мислење не е целосно подложна на докази. Вредносните оценки се проценки и гледишта за некакви состојби или настани и тие не секогаш подлежат на докажување на нивната точност или погрешност. За вредносни оценки изразени во врска со политиката, за прашања од јавен интерес, за критики искажани кон власта, за мислење искажано во политичка кампања или во однос на критики насочени кон јавни органи, Судот има широк степен на толеранција и во тој однос, принципот на маргина на уважување на пристапот на државата има низок степен на прифатливост. Во овој контекст, во предметот на Далбан против Романија, во објавен напис новинарот обвинил политичар за неправилно управување со државен имот и за корупција. Судот прифати дека „новинарската слобода опфаќа и можно приклонување кон одреден степен на преувеличување, дури и провоцирање“.¹²

Слободата на примање информации и идеи го опфаќа правото на барање, пристап и прибирање информации. Ова секако значи дека покрај медиумите и новинарите кои обезбедуваат информации за тие да ги испраќаат, во оваа слобода се опфаќа и правото на јавноста да биде соодветно информирани, особено кога се работи за прашања од јавен интерес кои водат кон дебата од широк интерес.

Слободата на изразување преку печатената форма на изразување почива на богатата судска пракса во врска со изразување преку печатот, книжевното творештво, уметноста. При постапувањето по жалби во врска со овие форми на искажување, Судот го испитува начинот на изразување (преку печатени медиуми, телевизија, плакати, говор итн.) видот на изразување (политичко, граѓанско, уметничко, комерцијално, научно, литературно итн.) и кон каква публика е упатено (одредена целна група, научна јавност, деца, возрасни, студенти итн.).

8. Прагер и Оберслик против Австрија, пресуда од 26 април 1995 година по жалба бр.15974/90.

9. Хачет Филипачи против Франција, по жалба бр. 71111/01 пресуда од 14 јуни 2007 година.

10. Гудвин против Обединетото Кралство, пресуда од 27 март 1996 &28, по жалба бр. 17488/90.

11. Лиценс против Австрија, по жалба бр. 9815/82 пресуда од 8 јули 1986 година.

12. Далбан против Романија, жалба бр.28114/95 од 28 септември 1999 година.

Политичкото изразување подразбира слобода во политичката дебата и слободни избори кои заедно претставуваат темел на секое демократско општество. Здравата демократија претпоставува непосредна контрола не само од законодавецот и судските власти, но особено од јавноста или медиумите.¹³ Слободата на изразување ќе биде основа за каков било исказ сè додека тој не води кон охрабрување насилство, вооружен отпор, востание и сè додека не претставува говор на омраза.

1.1. Слободата на изразување во политиката

Отворена и креативна политичка дебата е еден од клучните концепти на секое демократско општество. Во таа насока, несомнено, слободните избори и политичката дебата претставуваат „темел на секое демократско општество“. Судот „придава највисоко значење на слободата на изразување во контекст на политичката дебата и смета дека политичкиот дискурс не треба да биде ограничен без цврсти причини“ сè со цел да не дојде до гаснење на критичката мисла. Појдовна точка е дека правото на слобода на изразување е „скапоцено за сите“ и дека е „особено важно за политичките партии и нивните активни членови...“ бидејќи тие ги претставуваат избирачите и нивните интереси. Од друга страна, здравата демократија налага властите да бидат „изложени на критика не само од страна на законодавните и судските органи туку и од општата јавност и медиумите“.¹⁴ Поради својата доминантна позиција, националните и локалните власти треба да бидат толерантни кон поголема доза на критика кон нив и да избегнуваат применување на каков било „оладувачки ефект“ кон слободата на изразување во политиката.

Слободата на изразување практикувана од избраните политичари или новинарите има „привилегиран статус“ поради влијанието на јавните дебати за работи од општествен интерес. Судот разви различни доктрини како „оладувачкиот ефект“ или „помалку рестриктивни алтернативни мерки“ за да ја засили слободата на политичкото изразување. Една од формите да се заштити слободата на говорот во политиката е и имунитетот на парламентарците.¹⁵ Слободата на политичкиот говор обврзува „политичарите да го избегнуваат во своите политички говори ширењето коментари кои би можеле да водат кон нетолеранција“.¹⁶ Имајќи ја предвид присутноста во јавниот живот и честата можност политичарите јавно да го искажат своето мислење, Судот повеќепати ја нагласува посебната одговорност на политичарите во практикувањето на правото на слободата на говорот, особено во борбата со нетолеранцијата.

Оттука, несомнено е дека е важна улогата на политичките партии во промовирањето на плурализмот и во промовирањето на здраво функционирање на демократијата.¹⁷ Во пресудата Станков и Обединетата македонска организација Илинден против Бугарија, Судот нагласи дека „Суштината на демократијата е во способноста за решавање проблеми преку отворена дебата...“ и дека „...Во едно демократско општество засновано на владеењето на правото, политичките идеи кои се предизвикувачки за постоечкиот поредок и чие остварување е поддржано со мирни средства мора да добијат соодветна можност за изразување преку остварување на правото на здружување, како и со други законски средства“.¹⁸

1.2. Слободата на изразување во уметноста

Уметниците, а меѓу нив особено сликарите, скулпторите, фотографите, карикатуристите, глумците, пејачите, музичарите што создаваат, изведуваат, шират или изложуваат уметнички дела придонесуваат за размена на идеи и мислења кои не ретко поттикнуват, креираат, придвижуваат, што е од суштинско значење за демократското општество. Затоа, државата има обврска да не ја попречува непотребно нивната слобода на изразување. И уметниците и оние кои ја промовираат нивната работа сигурно не се имуни на можноста за ограничување, како што предвидува правото на слободата на изразување. Секој што ја користи слободата на изразување, презема „должности и одговорности“ и нивниот опфат „ќе зависи од ситуацијата и од средствата што ги употребува“.¹⁹

13. Видес Аизсарџибас клабс против Литванија, по жалба бр. 57829/00, 27 мај 2004 година.

14. Ломбардо и другите против Малта, пресуда од 24 април 2007 по жалба бр. 7333/06.

15. Кархивара и Италехти против Финска, пресуда од 16 ноември 2004 по жалба бр 53678/00.

16. Инкал против Турција, пресуда на ГС од 09 јуни 1998 година по жалба бр. 22678/93.

17. Рефах Пертиси и другите против Турција, пресуда од 13.02.2003 по жалби бр. 41340/98, 41342/98, 41343/98... и Обединета комунистичка партија на Турција против Турција, пресуда од 30 јануари 1998 година по жалба бр. 19392/92.

18. Станков и Обединета македонска организација Илинден против Бугарија, пресуда од 03 октомври 2001 година по жалби бр. 29221/95, 29225/95, 29221/95, 29225/95§97.

19. Милер и други против Швајцарија, цитирана погоре§33.

Во случајот на Вереинингунг Билденер Кунстлер против Австрија, австриските судови му забраниле на Здружението „Молител“ понатаму да ја изложува сликата „Апокалипса“ од Ото Мухл.²⁰ Таквите одлуки го попречиле правото на Здружението „Молител“ на слобода на изразување. Имено, Судот не прифати дека австриските органи, кога го забраниле изложувањето на сликата што е во прашање се стремеле кон некоја друга цел освен заштита на индивидуалните права на г. Мајсхбергер (поранешен генерален секретар на Австриската слободарска партија и член на парламентот во времето на настаните) кој заедно со 33 други лица од јавниот и политичкиот живот бил прикажан на сликата. Според тоа, аргументот на националните судови дека попречувањето се стремело кон легитимна цел да се заштити јавниот морал не беше задоволителен за Судот. Сликата користела само фотографии на главите на засегнатите лица, нивните очи биле прикриени со црни ленти и нивните тела биле насликани на надреалистичен и претеран начин. Судот сметаше дека таквото портретирање довело до карикатура на засегнатите лица со употреба на сатирични елементи.

И во други предмети Судот има нагласено дека „сатирата е форма на уметничко изразување и општествен коментар, а со своите инхерентни карактеристики на претерување и изобличување на реалноста, природно цели кон тоа да провоцира и агитира.“ Овој пристап наметнува обврска секое попречување на правото на уметникот на такво изразување да се испита со особена грижа.

Во овој конкретен случај, сликата не би можела да се разбере како осврт кон деталите од приватниот живот на г. Мајсхбергер, туку повеќе во врска со јавната положба на г. Мајсхбергер како политичар и дека тој „во тоа својство требало да покаже поширока толеранција во однос на критиката,“²¹ Уште еден дополнителен елемент да најде повреда на правото на слобода на изразување за Судот беше и фактот дека наредбата на австриските судови не била ограничена ниту во време ниту во простор. Со овој пристап не му била оставена можност на Здружението „Молител“ (кое во тоа време ја управувало една од најпознатите австриски галерии специјализирана за современа уметност) да ја изложува и понатаму оспорената слика.

1.3. Слободата на изразување на граѓанските здруженија

Во случајот на Стил и Морис, Судот даде поопширно укажување за важноста на слободата на изразување преку работата на граѓанските здруженија. Имено, во овој предмет, жалителите, г-ѓа Стил и г. Морис, беа членови на невладината организација Лондон гринпис. Во средината на 1980-тите Лондон гринпис започна кампања поврзана со Мекдоналдс. Во 1986 година е испечатена и објавена брошура насловена „Што не е в ред со Мекдоналдс?“. Бидејќи Лондон гринпис не биле регистрирани и немале статус на правно лице, не можело да се преземе правна акција директно против нив, па „Мекдоналдс“, покренале постапка против жалителите барајќи отштета од 100.000 британски фунти за клеветата предизвикана од објавувањето на брошурата. Како резултат од оваа постапка, жалителите биле казнети со парична отштетата што требало да се плати на Мекдоналдс, така што г-ѓа Стил е казнета со вкупно 36.000 британски фунти и г. Морис за вкупно 40.000 британски фунти.

Во врска со објавената брошура за разлика од националните судови, Судот утврди дека „...брошурата во прашање содржи многу сериозни обвинувања на теми од јавен интерес, како што се земјоделство, кое е злоупотребено, уништувањето на шумите, канцер, експлоатацијата на децата и нивните родители преку агресивна реклама и продажба на нездрава храна. Судот долго тврди дека „политичкото изразување“, вклучувајќи ги и изразување на работи од јавен интерес и грижата, барат висок степен на заштита согласно со член 10...“

За Судот неспорно беше дека „...во едно демократско општество дури и во мали и неформални кампањи, како што била таа на Лондон гринпис, лицата или другите субјекти мора да бидат во можност да ги продолжат своите активности ефикасно и дека постои силен јавен интерес во овозможувањето на ваквите групи и поединци да придонесат за јавна дебата со ширење информации и идеи за прашања од општ јавен интерес како што се здравството и животната средина.“²² Судот сметаше дека не се постигнати вистинскиот баланс помеѓу потребата да се заштитат правото на слободата на изразување на жалителите и потребата да се заштитат правата и угледот на Мекдоналдс. Покрај тоа, определената казна била несомнено диспропорционална со легитимната цел.

20. Вереинингунген Билденер Кунстлер против Австрија, пресуда од 25 јануари 2007, по жалба бр. 68354/01.

21. Лиценс против Австрија, пресуда од 8-ми јули 1986, по жалба бр. 9815/82.

22. Стил и Морис против Обединетото Кралство, пресуда од 15.02. 2005 по жалба бр. 68416/01§§, 89.

2. Обврска на државата да ја обезбеди слободата на изразување

Појдовна основа во расправата во врска со правото на слободата на изразување треба да биде позитивната обврска на државата со чинење да го помага почитувањето на ова право, а онаму каде тоа е загрошено да најде форма да го заштити, афирмира и промовира. Секоја држава членка на Конвенцијата мора да ја практикува позитивната обврска и да обезбеди лицата ефективно да ја уживаат слободата на изразување и правото на комуницирање меѓу нив. Дали позитивната обврска на државата е применлива во конкретна ситуација, ќе зависи од тоа дали „има фер рамнотежа помеѓу општиот интерес на заедницата и интересите на поединецот“.²³ Во случајот на Аплби против Обединетото Кралство, Судот посочи дека „...опфатот на оваа обврска ќе се разликува, имајќи ја предвид разновидноста на ситуациите што постојат во државите договорнички и одлуката што мора да се направи во однос на приоритетите и ресурсите. Таквата обврска мора да се толкува на начин да не се наметне невозможен или несразмерен товар на властите“.²⁴

Обемот на позитивната обврска на државата варира „...во зависност од факторите на дистрибутивна правда и правична распределба на ресурсите потребни за различни административни задачи“.²⁵ При утврдувањето дали постоела позитивна обврска, како „...релевантни фактори Судот ги смета: видот на изразените права во прашање; дали се од јавен интерес; нивниот капацитет да придонесат за јавни расправи; природата и обемот на ограничувањето на правото на изразување; достапноста на алтернативни простори за изразување и тежината на компензациони права на други лица или на јавноста“.²⁶

Позитивната обврска на државата во однос на слободата на изразување се покажа применлива во различни ситуации во судската пракса. Судот поаѓа од став дека суштински предмет на голем дел од одредбите на Конвенцијата е да се заштити поединецот од произволно вмешување од страна на јавните власти, и поради тоа може да се смета дека позитивна обврска е и целосно ефективно почитување на правото на слобода на изразување. Државите треба да создадат поволни услови за учество во јавна дебата од страна на сите засегнати лица, овозможувајќи без страв да можат да ги изразат своите мислења и идеи.²⁷ Позитивната обврска налага државата да го спречи реализирањето закани за насилство упатени од приватни лица против други приватни лица, како што се меѓу другите и новинарите, политичарите и другите јавни личности.

Така на пример, во случајот на Озгур Гундем против Турција, Судот заведе став дека Турција имала позитивна обврска да преземе истражни мерки и мерки за заштита кога против новинарите и вработени во еден весник била водена кампања на насилство и заплашувања од страна на приватни лица, која, меѓу другото, вклучувала и закани со убиства, напади, подметнати експлозии... И покрај бројните барања од весникот и вработените, турските власти не презеле ефективни чекори да се спречат овие дејства, со што за Судот остана силниот впечаток дека капањата на насилство во најмала мерка била толерирана од страна на властите.²⁸ Во предметот на Фират Динк против Турција, новинар со ерменско потекло, кој бил главен и одговорен уредник на весникот Агос, билингвален турско-ерменски неделник кој се печател во Истанбул, во период од четири месеци објавил осум статии во кои го изразил својот став за идентитетот на турските граѓани од ерменско потекло. Против него била поднесена кривична пријава од страна на една екстремистичка група и бил осуден поради искажаното мислење во врска со ерменското прашање, односно поради оцрнување на турскиот идентитет. Во јавноста, од страна на ултранационалистичките групи, тој бил претставен како новинар кој ги навредил сите лица со турско потекло, па како последица на ова тој подоцна бил убиен од страна на еден националист-екстремист.²⁹

23. Озгур Гундем против Турција § 43, пресуда од 16 март 2000 година, по жалба бр. 23144/93.

24. Рис против Обединетото Кралство, пресуда од 17 октомври 1986, по жалба бр. 9532/81 § 37, и Осман против Обединетото Кралство, пресуда од 28 октомври 1998, жалба бр. 23452/9423452/94.

25. Аплби против Обединетото Кралство (жалба бр. 44306/98, пресуда од 6 мај 2003 година) §§ 42 и 43.

26. Harris, D.J., M.O'Boyle, E.P.Bates, C.M.Buckley (2009) Law of the European Convention on Human Rights, Second edition Oxford University Press стр. 446.

27. Динк против Турција по жалба бр. 2668/07, пресуда од 14 септември 2010 година по жалби бр. 2668/07 6102/08 30079/08 § 137.

28. Озгур Гундем против Турција, цитиран погоре.

29. Динк против Турција цитиран погоре.

Во случаите како овој обврската на државата не се состои само во тоа да се воздржи од секаков вид мешање во искажаното од страна на новинарот туку таа имала обврска да го заштити неговото право на слобода на изразување од напади, вклучувајќи ги и нападите од приватни лица или групи.

Во предметот на Фуентес Бобо против Шпанија, Судот посочи дека позитивната обврска, меѓу другото, се состои и во должноста на власта да ја заштити слободата на изразување и од нејзино ограничување од страна на приватни лица. Во наведениот случај жалителот, кој бил новинар во радиопрограма, бил отпуштен од работа поради неговиот јавно изразен критички став кон раководството на радиото. Судот заведе став дека и покрај ставот на државата дека радиото било приватно, Владата на Шпанија имала позитивна обврска да ја заштити слободата на изразување од законите кои доаѓаат од приватни лица. Судот утврди дека отпуштањето на новинарот од работа поради искажана вредносна оценка претставувало ограничување на слободата на изразувањето.³⁰

Поимот на позитивна обврска е од особено значење во врска со пристапот до информации кој заслужува посебно внимание. Судот е свесен дека „новинарската слобода покрива и можно приобегнување кон одреден степен на претерување, па дури и провокација“, но со услов дека границите на дозволените критики се потесни во однос на приватен граѓанин споредено со критиките за политичарите и владите.³¹ Во тој однос „...Есенцијално важна е улогата на новинарите во едно демократско општество. Иако новинарите не може да преминат преку одредени граници, особено кога станува збор за угледот и правата на другите и потребата да се спречи оддавањето на одредени доверливи информации, нивна должност е да пренесуваат информации – на начин и во согласност со своите обврски и одговорности - информации и идеи за сите прашања од јавен интерес“.³²

Спротивно од претходниот случај, во предметот на Паломо Санчез и други против Шпанија, жалителите тврдеа дека нивното отпуштање од работа, базирано врз објавена карикатура во синдикален билтен, ги повредило нивните права во однос на слободата на изразување и дека вистинската причина за нивното отпуштање биле нивните активности во синдикатот, со што дошло до повреда не само на правото на слобода на изразување туку и на нивното право на собирање и здружување. Имено, против жалителите била преземена дисциплинска мерка и тие добиле отказ од страна на нивниот работодавец поради тешки повреди на работната дисциплина. Мерката подоцна била потврдена и од страна на домашните судови. Големиот судски совет не утврди повреда на правото на слобода на изразување бидејќи според околностите од овој случај, мерката отказ која им била изречена на жалителите не била несразмерна за да се задолжи државата да определи надоместок поништувајќи ја или заменувајќи ја со поблага мерка.³³

Кога е во прашање новинарската слобода на изразување, мора да се има на ум дека новинарството има улога на пренесувач на информации и идеи, а јавноста има право да ги добива тие информации. Во спротивно, новинарството нема да може да ја остварува својата улога на „јавен чувар“ критичар и чувар на прогресот и демократијата, па затоа сериозно мора да се прифати и позитивната обврска од страна на државата да се сочува и заштити слободата на изразување и при тоа особено новинарската слобода на изразување.

Кои форми на правна заштита ќе ги обезбеди државата во однос на исполнувањето на позитивната или негативната обврска во однос на правото на приватност и во однос на слободата на изразување на лицата е составен дел на маргината на уважување која таа ја ужива во конвенцискиот систем. Кога го практикува трипартидниот тест на балансирање на овие две права, Судот постојано нагласува дека не е во подобра позиција од националните власти во однос на примената на националното право и утврдувањето на фактите.

Во случајот на Лило Стендер и Сотер против Норвешка, владата на оваа земја пред Стразбур ги градела своите аргументи во одбраната на случајот врз основа на Декларацијата од Брајтон, укажувајќи дека Норвешкиот врховен суд го практикувал тестот на балансирање во согласност со критериумите од судската пракса на Стразбур и со фокус на доктрината на широка маргина на уважување на државата во вакви случаи.³⁴

30. Фуентес Бобо против Шпанија, пресуда од 29 февруари 2000 година по жалба бр. 39293/98.

31. Прагеранд Обершлик против Австрија, пресуда од 26 април 1995 година, §45 по жалба бр. 49017/99.

32. Независна иницијатива за разновидност на информации против Австрија пресуда од 26 февруари 2002 година по жалба бр.28525/95 §37.

33. Паломо Санчез против Шпанија, пресуда на Големиот судски совет по жалба бр. 28955/06 § 60, од 12 септември 2011 година.

34. Лило Стендер и Сотер против Норвешка, по жалба бр. 13258/09 пресуда од 16 јануари 2014 година.

При анализата на маргината на уважување, појдовна точка е дека и правото на приватност и слободата на изразување се квалификувани а не апсолутни права и во тој дел кога анализира предмет за слободата на изразување и примената на маргината на уважување, Судот анализата ја прави од агол на можното попречување, односно ограничување на ова право. Кога пред себе има предмет поврзан со правото на приватност и повикувањата на државата на маргината на уважување, анализата на Судот тргнува од позитивните обврски на државата да го заштити правото на приватност.

3. Новинарите и новинарското изразување

Во последните години, во Република Македонија многу расправи за новинарската слобода на изразување беа поттикнати од самите новинари, но и од бројни меѓународни организации. Иако првите предмети на кои судот ги постави темелите во однос на принципите и стандардите за правото на слобода на изразување се поврзани токму со новинарската слобода на изразување, во Република Македонија, многу малку простор во тие дебати беше посветен на веќе утврдената судска пракса во однос на новинарското искажување. И денес, имајќи ги предвид модерните форми на пренесување и ширење информации, постапувањето кон новинарите и од друга страна на новинарите во согласност со новинарската етика стана особено значајно.³⁵

Судот повеќепати посочува кон обврските и одговорностите на новинарите да постапуваат со добра волја и намера во пренесувањето точни и веродостојни информации. Овој пристап може да се примени по аналогија и на оние кои се вклучуваат во јавната дебата, како што се на пример невладини организации, па дури и судиите и јавните обвинители. Во однос на судиите, јавните обвинители, нивните јавни настапи преку интервјуа или дебати се исклучително важни, но секогаш мора да бидат водени со голема мерка на дискретност во настапот, а понекогаш и со воздржување за да не се доведат во прашање угледот и непристрасноста на нивните позиции и да не се повреди презумцијата на невиност.³⁶

Во однос на обврските и одговорноста во практикувањето на новинарската слобода на изразување, во предметот на Педерсен и Баадсгард против Данска, Судот укажа дека „...овие должности и одговорности се основа за да се утврди нивното значење кога се поставува прашањето за напаѓање на угледот на одредена индивидуа и при кршење на правата на другите. Така посебни услови се бараат пред медиумот да биде ослободен од редовната обврска да ги провери фактичките изјави што би биле клеветата за индивидуата. Дали таков основ постои зависи особено од природата и степенот на клеветата во прашање и од степенот до кој медиумот може разумно да ги смета своите извори како сигурни во однос на обвинувањата“. Поради тоа, потребата од проверување на изјавите кои содржат факти расте со навредувачкиот или со клеветничкиот карактер на изјавата.³⁷

Во пресудата по предметот на Бладет Тромсо и Стенсаас против Норвешка, појдовен став е дека говорот на новинарите не треба да биде потчинет на условот новинарите систематски и формално да се дистанцираат од содржината на цитат што може да навреди, предизвика други или да наштети на нивниот углед.³⁸ Судот не пропушти да нагласи дека таквиот ригорозен пристап би бил во спротивност со принципот за најширок можен обем на заштита кој мора да биде даден на печатот и новинарското изразување.³⁹ Во случајот на Верлагсгрупе нус GmbH, против Австрија, уметник, критикувајќи ги политичарите од Австриската партија на слободата, ги опишал како „страшливци“. Судот во Стразбур не го делеше мислењето на националните судови, и укажа на формалност во пристапот кој не е во согласност со тестот на пропорционалност кој налага кога се во прашање политичари, јавниот интерес да надвлее над приватниот интерес на политичарот.⁴⁰

35. Стол против Швајцарија, пресуда од 10 декември 2007 по жалба бр. 69698/01.

36. Виле против Лихтенштајн, пресуда од 28 јануари 1999 по жалба бр. 28396/95.

37. Педерсен и Баадсгард против Данска, пресуда од 17 декември 2004 по жалба бр. 49017/99

38. Балдет Тромсо и Стенсаас против Норвешка, пресуда од 20 мај 1999 по жалба бр. 21980/93§65.

39. Тома против Луксембург, пресуда од 29 март 2001 по жалба бр. 38432/97§58.

40. Верлагсгрупе нус GmbH против Австрија, пресуда од 14 декември 2006 по жалба бр 76918/01§33.

3.1 Должност за пренесување информации

Многупати во судската пракса е утврдено а и во оваа публикација на повеќе места ќе нагласиме дека стандардите на праксата на Судот во Стразбур за заштита на новинарската слобода на изразување јасно посочуваат дека „...слободата на новинарско изразување се однесува не само на „информации» или „идеи» кои се позитивно примени или се сметаат за ненавредливи или како прашање на индиферентност туку и на оние што навредуваат, шокираат или вознемируваат. Такви се барањата на плурализмот, толеранцијата и слободоумието без кои не постои „демократско општество». Иако медиумите не смеат да надминат одредени граници, нивна должност е да пренесуваат, на начин конзистентен со нивните обврски и одговорности, информации и идеи за сите прашања од јавен интерес.⁴¹ При тоа, не само што медиумите имаат задача да пренесуваат такви информации и идеи туку и јавноста има право да ги добие.⁴²

Европската и светската слободоумна јавност пресудата на Европскиот суд за човекови права Селмани и другите ја претставија како пресуда која има и ќе има глобално влијание за унапредување на новинарската слобода и должноста новинарите да пренесуваат информации од јавен интерес.⁴³ Работата на Собранието и однесувањето на пратениците за време на собраниските седници се во центарот на вниманието и при услови на нормално функционирање на Собранието а уште повеќе кога постои тензична дискусија за значајни прашања која предизвикува загриженост кај широката јавност. Во фокусот на пресудата по предметот Селмани и другите е токму новинарската должност да се пренесуваат информации од работата на Собранието и во невообичаени околности како настани од широк јавен интерес и како составен дел на правото на слободата на изразување. И бидејќи должноста да се пренесуваат информации од јавен интерес е од најсуштинско значење за новинарската професија, Судот во Стразбур во постапувањето по овој предмет му даде третман на водечки случај. Тој ги отсликува и ги презентира проблемите поврзани со правото на пренесување информации низ анализа на важните прашања кои новинарите од Република Македонија ги покренала пред Европскиот суд за човекови права.

Во анализата што следи ќе опфатиме и ќе образложиме зошто оваа пресуда има влијание врз правата на новинарите не само на европско туку и на глобално ниво и ќе посочиме на нејзиното влијание врз подобрувањето на новинарските слободи во Република Македонија во исти или слични ситуации. Врз основа на проблемите кои ги лоцирал Европскиот суд за човекови права и врз основа на релевантната судска пракса оваа анализа ќе понуди препораки за унапредување на новинарската заштита, особено во врска со известувањето и пренесувањето информации од седниците на Собранието.

3.1.1 Фактите за случувањата со новинарите на 24 декември 2012 година

Шест македонски новинари⁴⁴ пред Судот во Стразбур донесоа предмет поврзан со новинарската слобода да пренесуваат информации од јавен интерес и неправичното судење во врска со нивното барање за заштита на оваа слобода бидејќи Уставниот суд одлучувал по нивното барање за заштита на слободите и правата без јавна и усна расправа. Овој случај се однесува на насилното отстранување на овие и други новинари од собраниската галерија, како простор определен за новинарите акредитирани да известуваат за работата на Собранието, каде што известувале за собраниската седница од 24 декември 2012 кога се одржувала парламентарната расправа за Законот за буџетот за следната година. Пратениците имале долга и напната дискусија додека во исто време две спротивставени групи протестираше пред собраниската зграда. Напнатата атмосфера кулминирала со нарушување на редот во собраниската сала од страна на група пратеници кои го опкружиле претседателот на Собранието и правеле галама удирајќи по неговата маса. Собраниското обезбедување го извлекло од салата претседателот на Собранието и пристапило кон насилно отстранување од салата на пратениците од опозицијата и во исто време на отстранување на новинарите од галеријата. Во текот на нарушувањето на редот во салата, новинарите биле пасивни набљудувачи кои ја вршеле

41. види Балдет Тромсо и Стенсаас против Норвешка [GC], бр.21980/93, § 59, ECHR 1999-III; Ди Хас и Гијселс против Белгија, пресуда од 24 февруари 1997, § 37, Извештаи за пресуди и одлуки 1997-1; и Јерсилд против Данска, пресуда од 23 септември 1994, § 31, серија А бр.298

42. види Санди тајмс против Обединетото Кралство (по. 1), 26 април 1979, § 65, серија А бр.30

43. Селмани и другите против Република Македонија, по жалба бр. 67259/14 пресуда од 09.02.2017.

44. Новинари акредитирани да известуваат од Собранието на Република Македонија (г. Насер Селмани, г. Тони Ангеловски, г-ѓа Билјана Дамеска, г-ѓа Фросина Факова, г-ѓа Снежана Лупевска и г-ѓа Наташа Стојановска).

својата работа и ги следеле настаните. Тие ниту придонеле ниту учествувале во нарушувањето на редот во салата и не претставувале никаква закана за јавната безбедност или редот во салата. Нема индикации дека нарушувањето на редот од страна на пратениците во салата ќе ги довело во опасност животите и физичкиот интегритет на новинарите. На интервенција на собраниското обезбедување, дел од новинарите одбиле да ја напуштат галеријата онака како што укажало обезбедувањето, но нивното однесување не резултирало со какви било постапки за припишување вина во овој поглед. Собраниското обезбедување од галеријата за новинари ги отстранило насилно.

Новинарите барале заштита на слободата на изразување пред Уставниот суд, кој го одбил нивното барање иако оценил дека дејствието на нивно отстранување од галеријата на собраниската сала претставува попречување на новинарското право непречено да ја извршуваат својата должност и да ја информираат јавноста за настан кој е од несомнено големо значење за граѓаните на Република Македонија. Овој суд прифатил дека физичкото отстранување на новинарите од галеријата го налагала конкретната ситуација на ескалација на безредието во салата и имало за цел да ги заштити и да обезбеди ред во салата, а не да ги оневозможи во вршењето на нивната дејност на информирање на јавноста и да им ја ограничи слободата на изразување. Единствениот релевантен елемент на кој се потпрел Уставниот суд во својот заклучок дека жалителите не биле безбедни бил дека „во салата се фрлале предмети, некои во правец на галеријата». Бидејќи не била одржана јавна расправа, новинарите биле лишени од можноста да ги оспорат во усна расправа фактите на кои Уставниот суд ја засновал својата одлука во врска со безбедносните ризици за нив.⁴⁵

3.1.2 Што утврди Европскиот суд за човекови права?

Во пресуда донесена на 10 јануари 2017 година и објавена на 9 февруари 2017 година, Судот во Стразбур утврди повреда на правото на правично судење поради неодржана усна расправа од страна на Уставниот суд и повреда на новинарската слобода на изразување. Тој утврди дека правото на известување од собраниската галерија, кое спаѓа во рамките на слободата на изразување на новинарите е „граѓанско право“ и дека во постапка пред Уставниот суд во која тој бил суд од прва и единствена инстанца, правото на „јавна расправа“ повлекува право на „усна расправа“ освен доколку постојат исклучителни околности кои го оправдуваат неодржувањето на таква расправа, а такви во овој случај немало. Ова особено затоа што Деловникот на Уставниот суд предвидува, по правило, индивидуалните уставни жалби да се решаваат на јавна расправа во присуство на страните.

При оценувањето дали било потребно отстранувањето на новинарите од галеријата од страна на службата за безбедност на Собранието, Судот во Стразбур имал предвид дека интересите што треба да се одмерат во конкретниот случај се од јавна природа, односно интересите на службата за обезбедување за одржување на редот во Собранието и обезбедување јавна безбедност, како и интересите на јавноста за примање информации за прашања од општ јавен интерес. Затоа најважно било утврдувањето дали попречувањето на новинарската слобода, гледано во целина, било поткрепено со релевантни и доволни причини и дали било пропорционално на саканите легитимни цели. Понатаму, дали отстранувањето на новинарите било врз основа на разумна проценка на фактите и дали тие биле во можност да известуваат за инцидентот во Собранието, како и какво било нивното однесување во конкретната ситуација.

Несомнено, отстранувањето на новинарите од собраниската галерија од каде што известувале за собраниската седница и подоцнежните инциденти во салата претставувало „попречување“ на нивното право на слобода на изразување. Таквото попречување било пропишано со законски прописи,⁴⁶ врз основа на кои претседателот на Собранието наредил на службата за обезбедување да преземе мерки чија легитимна цел била обезбедување на јавната безбедност и спречување на нарушување на редот. Судот во Стразбур оцени дека иако постоела законска основаност која имала легитимна цел, попречувањето на новинарската слобода да се пренесуваат информации од широк јавен интерес не било неопходно во условите кои го следеле настанот во Собранието на Република Македонија и упати силна порака во однос на заштитата на новинарската слобода.

Судот оцени дека нарушувањето на редот во собраниската сала и начинот на кој органите се справиле со тоа биле прашања од силен јавен интерес. Медиумите имале задача да пренесуваат информации за настанот, а јавноста

45. види Бака против Унгарија [GC], по жалба бр.20261/12, § 161, ECHR 2016; Карсони и другите, цитиран погоре, § 133; и Ломбарди Валуари против Италија, по жалба бр.39128/05, § 46, пресуда од 20 октомври 2009

46. членот 43 од Законот за Собранието и членовите 91-94 од Деловникот на Собранието.

имала право да ги прими таквите информации и за овој принцип во многу претходни случаи Судот има утврдено дека улогата на медиумите како „чувари на јавниот поредок“ добива на особено значење во контекст на настани од широк јавен интерес.

Судот укажа дека присуството на новинарите е гаранција дека органите кои имаат на располагање средства на при-сила може да бидат одговорни за своето однесување vis-à-vis демонстрантите и јавноста во целина кога станува збор за контролирање на големи собири, вклучувајќи ги и методите што тие ги користат за контрола или растерување на демон-странтите, учесници во насилни настани или за зачувување на јавниот ред. Токму затоа, секој обид за отстранување на новинарите од местото на демонстрации, нереди или други собири мора да биде предмет на строга контрола.

Еден од најважните предуслови за одговорно новинарство во однос на пренесувањето на работата на Собранието е новинарите да можат да го остварат своето право да пренесуваат информации на јавноста за однесувањето на избраните пратеници во услови кои не се секогаш репрезентативни за нив и за начинот на кој органите се справуваат со нарушениот ред што се случува за време на собраниските седници.

Во случајот на Селмани и другите пет новинари, отстранувањето од собраниската сала опфатило непосредни не-сакани ефекти кои моментално ги спречиле новинарите да добиваат од прва рака директни информации врз основа на нивното лично искуство за настаните што се одвивале во салата, а со тоа и за постапувањето на службите на обез-бедување во Собранието. Вршењето на новинарската функција е особено важно и јавноста не треба да е лишена од пренесување информации од така значајни настани и несомнено дека отстранувањето на новинарите од галеријата не било неопходно во едно демократско општество и не го исполнило условот за „итна општествена потреба“.

Пресудата во предметот на Селмани и другите против Македонија, за Стразбур беше можност да направи анали-за и разграничување од ситуации кога животот и безбедноста на новинарите навистина се доведени во прашање и кога интервенцијата на безбедносните органи била неопходно потребна. Затоа, за разлика од пресудата во предме-тот на Пентиканен против Финска, пресудата Селмани и другите фокусот го става на неопходноста од пренесување информации од „прва рака“ или на потребата од „ефективно посматрање“ на настаните во Собранието. Транспарент-носта во работата на парламентите во парламентарната демократија подразбира и транспарентност од настани кои во себе имаат и елементи на вест која шокира, вознемирува и не е прифатлива за мнозинската јавност, но објективно пренесува состојби и настани важни за поширокото општество.

3.1.3 Кои се придобивките од пресудата Селмани

Веднаш по објавувањето на пресудата Селмани и другите против Македонија, таа привлече значајно внимание од академската заедница, заштитниците на човековите права и другите меѓународни судови. Така на пример, Страз-бур обсерверс, само пет дена по објавувањето на пресудата, нагласи дека „...наоѓањата на Судот дека отстранувањето претставува повреда на правото на слобода на изразување е вредно обзнанување во глобален контекст каде што голем број држави користат слични мерки за да го задушат известувањето за парламентарни прашања.“⁴⁷

Меѓународниот форум на одговорно медиумско блогирање ја прифаќа оваа анализа и го споделува заклучокот дека „...оваа пресуда претставува корисен водич за судовите во Светот кога треба да ги земат предвид последиците од отстранување или попречување на медиумите да известуваат од парламентот.“⁴⁸

Универзитетот Колумбија во Њујорк прави презентација на пресудата во предметот Селмани нагласувајќи дека „...оваа пресуда го проширува изразувањето признавајќи дека отстранувањето на новинарите од парламентот може да претставува кршење на правото на слобода на изразување, особено кога новинарите се пасивни набљудувачи на вознемирувачки активности на другите поединци во парламентот.“⁴⁹

47. Овој влијателен портал направи анализа на претходни случаи на ограничување на новинарската слобода на пренесување информации и настани од парламентите во Полска, Мијанмар, Уганда, Кенија, Замбија, Јужна Африка и Танзанија. Strasbourgobservers, Selmani and Ors v. the Former Yugoslav Republic of Macedonia: influential judgment on press galleries and parliamentary reporting(<https://strasbourgobservers.com/2017/02/14/selmani-and-ors-v-fyrom-influential-judgment-on-press-galleries-and-parliamentary-reporting/>)

48. <https://informm.wordpress.com/2017/02/15/case-law-strasbourg-selmani-and-ors-v-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-influential-judgment-on-press-galleries-and-parliamentary-reporting-jonathan-mccully/>

49. <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/selmani-v-macedonia/>

Новинарите во Република Македонија и нивните здруженија долги години покажаа проактивен однос во заштитата на нивните права, па не изненадува што првиот предмет кој заврши со пресуда поврзан со слободата на изразување во Стразбур пристигна токму од новинари. Овој предмет ја отсликува тешкотијата во вршењето на новинарската професија во услови на примена на физичка сила од страна на овластени органи во случај кога широката јавност била заинтересирана за настаните во Собранието. Интересот бил уште поголем кога тензијата атмосфера кулминирала со насилно отстранување на пратеници и новинари.

Пресудата Селмани и другите против Македонија претставува солидна основа да се извлечат заклучоци и дека демократијата налага и кога ликот на Собранието виден преку настаните во него не е благопријатно прифатен да се прифати тој да биде пренесен од новинарите чија обврска е да се борат за објективно пренесување на информации од прва рака. Несомнено дека постои законска рамка за интервенција на собраниското обезбедување во случаи кога има потреба да се воспостави редот во Собранието или да се заштити живот на пратеници, новинари или други лица присутни во собраниската сала. Сепак, ова не била таква ситуација во однос на новинарите и не било неопходно да се примени сила за нивно отстранување.

Важно е важечките законски и подзаконски акти правилно да се применуваат во нивното практикување. Во услови на важење на постојната законска рамка (Законот за Собранието и Деловникот на Собранието) се чини многу поважно правилно практикување на овие акти и градење култура на отвореност кон јавноста и по прашања и ситуации кои не им носат позитивни претставувања на политичарите во јавноста. Пресудите од Стразбур поврзани со новинарската слобода на изразување и особено оваа пресуда може да послужат како основа за градење добри позитивни политики од страна на оние кои ја практикуваат власта (политичари, полиција, обезбедувачи, обвинители, судии). Во многу земји недостигот на законски решенија се пополнува со градење добри практики кои почиваат на добрата волја на креаторите на политиките.

Овој случај, но и неколку случаи кои следеа по него (како на пример настаните од упадот во Собранието на 27 април 2017 година, укажуваат на алармантна и насушна потреба да се внесе едукација и обука за човековите права и особено за слободата на изразување на парламентарците, на собраниското обезбедување, на полицијата и другите носители на власта кои се во ситуација да влијаат на ограничувањето на слободата на изразување. Од тие причини би било корисно организирање и заеднички тркалезни маси со новинари, како и дебати и воспоставување дијалог.

Пресудата Селмани може да послужи да се измени и дополни Деловникот на Собранието со одредби со кои посилено ќе им се гарантира слободата на изразување преку воздржување од арбитрерно вмешување од страна на властите. Таа укажува на недостиг на политичка култура во перцепцијата за местото и улогата на новинарите во претставничкиот дом.

Еднакво важен аспект кој го покренува оваа пресуда е укажувањето дека постапките поврзани со заштитата на слободата на изразување пред Уставниот суд треба да бидат јавни со можност за усна расправа. Јавноста на судската заштита како заштита на медиумската слобода обезбедува судскиот систем да биде отворен за јавен надзор во практикувањето на правото и правдата. Впрочем, и Деловникот на Уставниот суд утврдува дека по барањата за заштита на слободата и правата Судот одлучува по јавно одржана расправа на која ќе присуствува и народниот правобранител. Ова е уште една потврда дека при постоење на законска рамка таа треба да се практикува правилно.

3.1.3 Заштита на изворот на информирање

Изречената казна кон новинар кој одбил да го открие изворот на информациите за финансиски проблеми во една британска компанија во предметот на Гудвин против Обединетото Кралство, беше основа Судот да расправа за заштитата на изворот на информирање и дали тој потпаѓа под заштитата на слободата на изразување.⁵⁰ Имено, овој британски новинар, откако добил информација од одреден извор од компанијата ја контактирал фирмата за да ја провери вистинитоста на информацијата и утврдил дека таа е содржана во доверлив интерен извештај на компанијата. Овие настани се завршиле со судска наредба за новинарот и весникот за кој работел да го открие изворот на информацијата и со забрана за објавување на информацијата.

Овој случај е исклучително важен бидејќи преку него Судот заведе став дека забраната за ширење на информацијата до која дошол новинарот и наредбата за откривање на изворот на информациите имаат иста основа и дека не постоела „итна општествена потреба“ која би ги поставила интересите на компанијата над јавниот интерес и дека заштитата на изворот на информирање потпаѓа под заштитата на правото на слободата на изразување.

Во случајот на Ернст против Белгија, по направен претрес на новинарската редакција и на новинарите биле конфискувани значаен број предмети иако новинарите не биле обвинети во кривичната постапка која била причина за направениот претрес. Судот утврди дека таквиот пристап бил непропорционален со легитимната цел кон која се стремеле органите.⁵¹ Се разбира, праксата на Судот покажува дека не е апсолутна заштитата на новинарските извори, но сепак јасно е дека таа има силна поткрепа во заштитата на правото на слободата на изразување.

3.3. Пристап до информации

Досегашната судска пракса во однос на пристапот до информации во однос на приватни лица не го подведуваше ова прашање под слободата на изразување.⁵²

Така на пример, уште во далечната 1987 година во случајот на Линдер, Судот упати порака дека пристапот до информации не е поврзан со слободата на изразување.⁵³ Бидејќи барањето на господин Линдер за засновање привремен работен однос во музеј во Шветска било одбиено од безбедносни причини, по исцрпувањето на домашните правни лекови со кои тој барал образложение на тие причини, пред Судот во Стразбур тој покрена постапка повикувајќи се на слободата на изразување и на правото на пристап до информации кои државата му ги оневозможила. Судот заведе став дека правото на слобода на изразување не се однесува на индивидуално право за пристап до регистрирана информација како во околностите на овој случај и не ја обврзува државата да пренесе таква информација на приватно лице.

Две години подоцна овој пристап Судот го задржа и во случајот на Гаскин, кој е поврзан со одбивањето на државата да му овозможи на жалителот пристап до неговото досие со податоците за детска грижа.⁵⁴

Нешто подоцна, во случајот на Гуера, слободата да се добие информација врз основа на ограничувањето на слободата на изразување, Судот ја сведе на негативната обврска на државата, односно таа да не се меша во разменувањето на информации меѓу приватни лица *inter se*.⁵⁵

Во случајот на Сирби, Судот посочи дека слободата да се добива информација во согласност со член 10 став 1 од Конвенцијата не може да се смета „како наметнување позитивна обврска на државата во ситуации како таа во конкретниот случај, да ѝ открие на јавноста тајни документи или информации кои се однесуваат на војската, разузнавачките служби или полицијата“.⁵⁶

51. Ернст и другите против Белгија, пресуда од 15 јули 2003 година, по жалба бр. 33400/96.

52. Мекгинли против Обединетото Кралство, пресуда од 28 јануари 2000 по жалби бр. 21825/93 23414/94.

53. Линдер против Шветска по жалба бр.9248/81 од 26 март 1987 година.

54. Гаскин против Обединетото Кралство, пресуда од 07 јули 1989 по жалба бр. 10454/83.

55. Гуера и другите против Италија, по жалба бр. 14967/89 пресуда од 19 февруари 1998 година.

56. Сирби и другите против Молдова, по жалби бр. 73562/01 73565/01 73712/01 пресуда од 15 јуни 2004 година.

4. Ограничување на слободата на изразување

Слободата на изразување се воздигнува до ниво на фундаментален принцип за животот во демократија и затоа секое ограничување, па дури кога е засновано на говорот на омраза, мора да биде изведено со филигрантска прецизност на јасна поткрепеност со образложение кое ќе ја потврди неопходноста од конкретното ограничување и дали тоа навистина било неопходно во едно демократско општество. Ова право може да биде ограничено поради една или повеќе причини прецизно наведени во член 10 став 2 од Конвенцијата доколку за тоа постојат јасни правни основи кои овозможуваат процедурални и суштински гаранции.

Во случајот на Хендсајд против Обединетото Кралство, Судот посочи дека „...машинеријата за заштита утврдена со Конвенцијата е спбсидијарна на националните системи за заштита на човековите права, и дека Конвенцијата остава на секоја земја договорничка, „...на прво место, цел за обезбедување на правата и слободите кои ги штити.“ Овој пристап се применува и во однос на ограничувањето на слободата на изразување па така за Судот „државните власти се во принцип во подобра позиција од меѓународните судии во давањето мислење за точната содржина на овие барања, како и за „неопходноста“ од „ограничување“ или „казна“.⁵⁷

Покрај утврденоста на ограничувањето на слободата на изразување во јасен, прецизен, предвидлив закон, за Судот во Стразбур важно е дали при ограничувањето на преку изречената мерка или казна, соодветствува со целта шт треба да се постигне, особено кога е во прашање слободата на изразување. При тоа, Судот ги зема предвид природата и должината на мерката која значи ограничување на слободата на изразување со цел да утврди дали тие биле пропорционални на целта која се сака да се постигне. Судот го зема предвид постоењето на други алтернативни мерки кои би имале помало влијание на слободата на изразување, но би ја постигнале легитимната цел. Во случајот на Лехидекс и Исорни, имајќи го предвид „постоењето на други средства за интервенција и неодобрување, особено преку примена на правни лекови во граѓанска постапка“, Судот оцени дека кривичната постапка била непропорционална на целта која се сакала да се постигне.

Во случајот на Инкал против Турција жалителот бил казнуван со различни санкции, почнувајќи од исклучување од синдикатот, од активности во политички организации во време кога бил член на извршен одбор на опозициона политичка партија, престанок на работниот однос како државен службеник па до кривична одговорност. За Судот прекинувањето на неговиот договор како учител во приватно училиште беше непропорционално со целта која се сакала да се постигне.⁵⁸

Во случајот на Ербакан против Турција, покрај тоа што бил казнет со парична казна жалителот бил осуден и на една година затвор и добил забрана да остварува повеќе граѓански и политички права. За Судот во Стразбур, тоа беа несомнено многу строги казни за добро познат политичар во остварувањето на слободата на изразување, имајќи предвид дека и превисока парична казна може да претставува основа за непропорционален пристап од страна на властите, ако таквата казна делува како пречка за остварување на слободата на изразување.⁵⁹

Вториот став на членот 10 од Конвенцијата почива на одредбата дека остварувањето на правото на слобода на изразување вклучува обврски и одговорности и може да биде применето под услови утврдени со закон „кои во едно демократско општество претставуваат мерки неопходни за државната безбедност, територијалниот интегритет и јавната безбедност, заштитата на редот и спречувањето нереди и злосторства, заштитата на здравјето или моралот, угледот или правата на другите, за спречување на ширењето на доверливи информации или за зачувување на авторитетот и непристрасноста на судството.“

Обврските и одговорностите од член 10 став 2 од Конвенцијата од досегашната судска пракса се однесуваат на различни „носители на правото на изразување“ вклучувајќи ги политичарите, адвокатите, државните службеници, новинарите, уредниците, авторите, издавачите, па дури и уметниците, како на пример писателите.⁶⁰

Кога се соочува со прашање поврзано со ограничување на правото на слобода на изразување, Судот го анализира случајот во неговата целина и во контекст со околностите поврзани со тој случај. Главно прашање за Судот е дали жалителот имал намера да шири идеи и мислења преку користење на говорот на омраза или, пак, се обидува да пренесе информација од јавен интерес.

57. Хендсајд против Обединетото Кралство, цитиран погоре § 48.

58. Инкал против Турција, цитирана погоре.

59. Ербакан против Турција, по жалби бр. 32153/03 32155/03, пресуда од 20 септември 2009 година.

60. Harris, D.J., M.O'Boyle, E.P.Bates, C.M.Buckley (2009) Law of the European Convention on Human Rights, Second edition Oxford University Press стр. 494.

Кога одлучуваат во врска со предмети поврзани со правото на слобода на изразување, судиите мора постојано да имаат на ум дела „Правилото е слобода на изразувањето, а секое ограничување на слободата на изразување мора да биде исклучок“. Ограничување на слободата на изразување може да се оправда само со „императивна неопходност“ а тоа наметнува задолжително да се провери дали постои „итна општествена потреба“ за такво ограничување. Исклучоците во однос на ограничувањето на оваа слобода мора да бидат толкувани и практикувани многу строго и јасно. При оценката дали ограничувањето на слободата на изразување било во согласност со конвенциското право, Судот утврдува три важни стандарди: применетата мерка (ограничување) да биде пропишана со закон, да има јасна легитимна цел и дали таквото ограничување е неопходно во демократско општество.

Првиот стандард почива на тестот на законската основаност и затоа државата мора јасно да посочи врз основа на кој закон ја ограничила слободата на изразување во конкретниот случај. При тоа, врз основа на вториот стандард мора да даде прецизен одговор и да ја објасни и оправда легитимната цел на таа постапка. Третиот стандард почива на барањето одговор на прашањето дали применетата мерка на ограничување како „неопходно во демократско општество“ обезбедува пропорционален и фер баланс меѓу средствата употребени и индивидуалната слобода на изразување.

4. 1. Пропишаност со закон

Во врска со законската пропишаност на можното ограничување на слободата на изразување, стандардот „пропишана со закон“ ги вклучува не само пишаните прописи туку и правната култура на земјите со обичајно право. Поради тоа, Судот прифати два поттеста: пристапност и предвидливост на законот. Пристапноста се смета за исполнета ако постапката на жалителот посочува дека тој „имал индикации дека е соодветна на околностите на законските правила применливи на конкретниот случај“.⁶¹ Предвидливоста, пак, подразбира норма која е „формулирана со доволна прецизност да му овозможи на граѓанинот - ако има потреба, со соодветен совет - да ги предвиди, до степен кој е разумен во дадените околности, последиците кои одредена активност може да ги вклучува“.⁶²

Предвидливоста во судската пракса се појаснува со условеноста од три фактори: содржината на оспорената изјава, областа која ја покрива и бројот и статусот на оние на кои е упатена.

4. 2. Легитимна цел

Остварувањето на правото на слободата на изразување вклучува обврски и одговорности. Тоа може да биде ограничено само под услови, со ограничувања и санкции строго предвидени со закон, кои во едно демократско општество претставуваат мерки неопходни исклучиво заради: заштита на државната безбедност, заштита на територијалниот интегритет, заштита на јавната безбедност, заштита од нереди и злосторства, заштита на здравјето, заштита на моралот, угледот или правата на другите, спречување на ширење доверливи информации или за зачувување на авторитетот и непристрасноста на судството. Секој од овие основи е разработен и поткрепен со судската пракса на Судот и ниту една друга основа не би можела да биде прифатена како легитимна цел.

4. 3. Неопходност во демократско општество

На државите им се остава одредена маргина на уважување во проценката за постоење на „итна општествена потреба“ од примената на мерки за ограничување и во изборот на мерките кои ги применуваат. При тоа државите немаат неограничена моќ во таквото проценување и секогаш треба да понудат „релевантни и задоволувачки образложенија.“ При оценката дали ограничувањето на слободата на изразување било во согласност со конвенциското право, Судот го гледа конкретниот предмет во својата целовитост вклучувајќи ја и содржината на наводните изрази и контекстот во кој тие биле направени.

61. Сандеј тајмс против Обединетото Кралство, пресуда од 29 ноември 1991 година по жалба 13166/87.

62. Перин против Обединетото Кралство, пресуда од 18 октомври 2005 година, по жалба бр.5446/03.

Судот особено води сметка да утврди дали ограничувањето во конкретниот случај било „пропорционално на легитимната цел кон која води“ и дали образложението на националните власти било „релевантно и задоволувачко“. При тоа важно е да се утврди дали националните власти ги примениле стандардите кои се вградени во правото на слобода на изразување и дали властите се воделе од прифатливо оценување на релевантните факти. При оценувањето дали постоела итна општествена потреба која би го оправдала ограничувањето на слободата на изразување, во секој конкретен предмет се прави внимателно разграничување дали информацијата се состоела во изнесување факти или се работи за вредносна оценка.⁶³

4. 4. Строгоста на изречената казна

Судот води грижа дали при ограничувањето на одредено право или слобода изречената мерка или казна соодветствува со целта што треба да се постигне, особено кога е во прашање слободата на изразување. За да се добие јасна слика се земаат предвид природата и должината на мерката или висината на казната која значи ограничување на слободата на изразување со цел да се утврди дали тие биле пропорционални на целта која се сака да се постигне. Важно е дали покрај изречената мерка на ограничување, постојат и други алтернативни мерки кои би имале помало влијание на слободата на изразување, но би ја постигнале легитимната цел. Во случајот на Лехидекс и Исорни, имајќи го предвид „постоенето на други средства за интервенција и неодобрување, особено преку примената на правни лекови во граѓанска постапка“ Судот оцени дека кривичната постапка била непропорционална на целта која се сакало да се постигне.

Во случајот на Инкал против Турција жалителот бил казнуван со различни санкции, почнувајќи од исклучување од синдикатот, од активности во политички организации во време кога бил член на извршен одбор на опозициона политичка партија, престанок на работниот однос како државен службеник па до кривична одговорност. За Судот прекинувањето на неговиот договор како учител во приватно училиште беше непропорционално со целта која се сакала да се постигне. Во случајот на Ербакан против Турција, покрај тоа што бил казнет со парична казна жалителот бил осуден и на една година затвор и добил забрана да остварува повеќе граѓански и политички права. За Судот тоа беа недвосмислено многу строги казни за добро познат политичар во остварувањето на слободата на изразување.

Парична казна може да претставува основа за непропорционален пристап од страна на властите, ако таквата казна делува како пречка за остварувањето на слободата на изразување. Во случајот на Толстој Милославски, историчар кој бил спречен да ги објави резултатите од своето истражување за вклученост на вработен во престижно англиско училиште во воен криминал за време на Втората светска војна, Судот се фокусираше на претераноста на досудената сума пари како надомест за изречената клевета.⁶⁴

63. Касабова против Бугарија, од 19 април 2011 година, по жалба бр.22385/03.

64. Толстој Милославски против Обединетото Кралство, пресуда од 13 јули 1995 по жалба бр. 18139/91.

5. Судската пракса во врска со предметите за клеветата

Државите можат да постапуват во случаите на клеветата во рамките на членот 10 став 2, со цел во рамките на граѓанска или кривична постапка да ги заштитат правата на другите. Со цел да се утврди пропорционалноста на преземената мерка на национално ниво, се анализираат: природата на мешањето од страна на државата во остварувањето на слободата на изразување, позицијата на жалителот и статусот на жртвата на клеветата или навредата, што е предметот на оспорените изјави и причините за делување кои ги навеле националните власти.⁶⁵

Постојат и други бројни фактори, како што се на пример околностите кои довеле до оспорената клеветата или навреда или, пак, формата во која е дадена изјавата. Така на пример, неспорно е дека преку аудиовизуелните форми на комуникација подиректно и побрзо се пренесуваат навредата и клеветата или, пак, изјавите кои се дадени во жарот на дебата или форум како спонтанa реакција може и да не ја поминат границата меѓу прифатлив критицизам и навреда, што не може да се каже и за пишан текст.⁶⁶

Проширеноста и природата на навредата и клеветата се појдовната точка при утврдувањето на допуштеноста на реакцијата на државата. Во предметите кои се поврзани со новинарската слобода на изразување и со јавни личности, Судот генерално на новинарството му дава привилегиран статус. Утврден е принцип низ судската пракса дека новинарската слобода може да опфаќа степен на претерување, или дури и провокација. Овој пристап по аналогија се однесува и на членовите на невладините организации. Должностите и одговорностите на новинарите им наложуваат да постапуваат „со добра верба и на точна фактичка заснованост“ за да овозможат сигурна и прецизна информација во согласност со новинарската етика.⁶⁷

6. Прифатливост на критиката во однос на јавните личности

Судската пракса утврдува дека дозволената критика во однос на политичарите е поширока во споредба со приватните лица. Кога политичарот ќе се повлече од политичкиот живот тој повторно го стекнува правото на поширока заштита, како и другите граѓани.⁶⁸ Политичарите мора да бидат отворени за поголема критика од страна на новинарите и јавноста. Условеното прекинување на кривична постапка против новинар може да се смета за форма на цензура која може да ја загрози слободата на изразување. Така на пример, во случајот на Дабровски против Полска, новинарот беше обвинет за клеветата по објавувањето на напис во кој известува за кривична постапка против локален политичар. Тој го опишува градоначалникот како „градоначалник кој насилно влегол во туѓо“, но написот е објавен откако националните судови утврдиле дека градоначалникот е виновен за насилно влегување. Наоѓајќи повреда на правото на слобода на изразување, Судот укажа дека градоначалникот како јавна фигура требало да покаже поголем степен на толеранција кон критиката која во конкретниот случај содржела и вредносна оценка заснована на фактичка состојба поткрепена со судска пресуда.⁶⁹

65. Шарсах и Њус Верлагсгезелшафт ГмбН против Австрија пресуда од 13 ноември 2003 по жалба бр. 39394/98§31.

66. Фуентес Бобо против Шпанија § 48.

67. Начет Филипачи и соработниците против Франција, пресуда од 14 јуни 2007, жалба бр. 71111/01§40.

68. Тамер против Естонија, пресуда од 06 февруари 2001 по жалба бр. 41205/98§68.

69. Дабровски против Полска, пресуда од 19 декември 2006 по жалба бр. 18235/02§ 3.

Еден од постарите предмети кои ги постави темелите на пристапот кон политичарите кога е во прашање слободата на изразување секако е случајот на Лиценс против Австрија. Во овој случај тогашниот австриски премиер го опишал Еврејскиот документационен центар како „политичка мафија“ бидејќи претседателот на овој центар му пристапил на претседателот на Либералната партија на Австрија, со кој премиерот преговарал за пост-изборна коалиција, со обвинение дека служел во поранешните СС-дивизии. Жалителот беше обвинет за клевета според кривичниот закон, кога го обвинил премиерот за „базичен опортунизам“ и за однесување кое беше квалификувано како „неморално“ и „недолично“. За Судот несомнено кривичната санкција против жалителот беше непропорционална бидејќи од него беше побарано да ја докаже вредносната оценка поврзана со работи од политичка природа.⁷⁰ Слично во предметот на Обершлик, пишувајќи напис за лидерот на Австриската партија на слободата, Јорг Хајдер, новинарот го опишал како „идиот“. Оценката на Судот беше дека овој збор не бил во форма на личен напад кон политичарот туку треба да се гледа во целината на написот а како таков тој отсликува „мислење со вредносна оценка“ кое има основа да биде заштитено со правото на слобода на изразување.⁷¹

6.1. Изјави засновани на факти и вредносно оценување

Секој предмет поврзан со клевета или навреда налага да се утврди дали се работи за изјава заснована на факти или, пак, се работи за изјава во врска со вредносна оценка. Изјава заснована на факти наметнува и обврска за докажување на тие факти, додека од друга страна изјавите во врска со вредносното оценување не налагаат поткрепеност со доказ. Штом ќе утврди дека спорна изјава вклучува вредносна оценка, Судот пристапува кон утврдување „дали постои доволно фактичка заснованост“ за да ја поддржи таа вредносна оценка⁷². Дури и вредносните оценки мора да почиваат на одредена фактичка основа, а поврзаноста меѓу фактичката основаност и вредносната оценка ќе варира во зависност од околностите на случајот. Во случајот на Линдон, Очаковски-Лоренс, во книга насловена „Жан Мари ле Пен на судење“ поранешниот лидер на француската десничарска партија Национален фронт е опишан како „шеф на банда убијци“ и како „вампир“. Француските судови не го прифатија повикувањето на принципот „пишувано со добра верба“ поради недоволната поткрепеност на обвиненијата со факти. Мнозинството судии во Големиот судски совет сметаа дека националните судови правилно досудиле клевета бидејќи книгата била заснована на фиктивни тврдења и не била доволно поткрепена со факти независно што се однесува на политичар.⁷³

Во Меквикар, Судот подвлече дека „...во принцип не е некомпатибилно со член 10, во судски спор за клевета да се побара докажување на вистината на клеветата“, имено, дека изјавата е точна до ниво на веројатност.⁷⁴ Новинарите обвинети за клевета не се должни да ја докажат вистината во сите аспекти, ако вистинитоста на изјавеното е веројатна и води кон важен јавен интерес.

Кога ја утврдува вистинитоста на изјава која националните судови ја оцениле како клевета, Судот пристапува со: широка и либерална интерпретација на поимот на вредносна оценка, ја цени целовитоста на оспорената изјава, посебно прави разлика меѓу изјава заснована на факти и вредносна оценка во однос на политичкото изразување, странично го опфаќа прашањето дали или не спорната изјава е клеветничка и дали се фокусира наместо на непропорционалните елементи на преземените мерки за нивно санкционирање.⁷⁵

6.2. Приватниот живот на политичарите и слободата на изразување

Додека судската пракса поврзана со правото на приватен живот на политичари содржи мал број случаи, голем е бројот на предмети поврзани со слободата на изразување на новинарите и приватниот живот на политичарите. Од времето на една од водечките пресуди во однос на политичарите кои се повикуваат на правото на приватност Лиценс против Австрија, до денес лимитите на прифатлива критика во однос на оваа група лица се значително проширени.

70. Лиценс против Австрија, пресуда од 08 јули 1986 по жалба бр. 9815/82 § 74.

71. Обершлик против Австрија, пресуда од 23 мај 1991 по жалба бр. 11662/85 § 33.

72. Јерусалем против Австрија, пресуда од 27 февруари 2001 година, по жалба бр. 26958/95 § 43.

73. Линдон, Очаковски-Лоренс против Франција § 59.

74. Меквикар против Обединетото Кралство, пресуда од 7 мај 2002 година, по жалба бр.46311/99.

75. Harris, D.J., M.O'Boyle, E.P.Bates, C.M.Buckley (2009) Law of the European Convention on Human Rights, Second edition Oxford University Press стр. 509.

„Политичарите имаат право на заштита на својот углед дури и кога тоа не е поврзано со нивниот приватен живот, но барањата во однос на таа заштита мора да бидат вагани/мерени наспроти интересите за отворена дискусија за политички прашања“.⁷⁶ Релевантни критериуми за балансирање помеѓу правото на слобода на изразување преку поттикнувањето јавна дебата и правото на приватност на политичар ги опфаќа прашањата дали веста водела и придонела за јавна дебата, степенот до кој личноста е јавно позната, како и предметот на веста.

Концептот на приватен живот подразбира лични информации за кои политичарот има легитимни очекувања дека нема да бидат објавени без негова согласност. Така на пример, дошло до нарушување на правото на приватност на член на парламент чии видеоснимки во пијана состојба во полициска станица биле емитувани без негова согласност.

Шефот на полициската станица повикал телевизиски екипи кои го снимале политичарот дури бил во неприлична ситуација и додека се однесувал непримерно во алкохолизирана состојба.⁷⁷

Фокусот на овие исклучително сензитивни предмети е дали објавената вест или фотографија придонела за широка јавна дебата и кој бил општиот јавен интерес. При тоа се балансира меѓу правото на приватност и слободата на изразување како две конкурентни права. Недостигот на јавен интерес ќе го сврти балансот кон заштитата на правото на приватност. Така во случајот на Тамер против Естонија, Судот расправал за пресуда според која националните судови го осудиле новинарот кој ја навредил жената на политичар за време на новинарско интервју. Судот го прифатил наоѓањето на националните судови дека употребата на одредени термини како опис на приватниот живот на лице „не била оправдана со јавен интерес“.

Судот прави разлика меѓу вести кои почиваат на оговарање и потреба да се задоволи малограѓанската љубопитност и вест која се однесува на пример за здравјето на политичка фигура важна за општеството во одредена земја. Секако, судската пракса се гради врз забелешката дека со изборот да влезе во „јавната арена“ претпоставка е дека политичарот прифатил да биде предмет на широка медиумска покриеност преку текстови и фотографии. Кога политичар ќе даде интервју за аспекти од неговиот приватен живот, тогаш тие се дел од јавната сфера. Еден од позначајните аспекти во таквите интервјуа е и прашањето каква била намената на тие прашања, односно дали постоела добра волја од страна на новинарот и времето на објавување на такво интервју.⁷⁸

7. Слободата на изразување и поврзаноста со други права и слободи

Судската пракса на Судот во Стразбур потврдува дека слободата на изразување многу често е поврзана со другите права и слободи од Конвенцијата. Така на пример, во предметот на К. против Австрија, жалителот се жалеше на повреда на правото на слободата на изразување, но и на повреда на правото на правично судење, односно дека спротивно на овој член изрекувањето на казната притвор, бидејќи одбивал да даде одреден доказ кој според него би покренал обврска да сведочи против себеси, според него, било нераскинливо врзано со слободата на изразување. При одлучувањето по оваа жалба, во тоа време Комисијата за човекови права ја зела предвид поврзаноста на овие две права, но посочи на повреда на правото на слобода на изразување и дека нема потреба да го разгледува приговорот во однос на правото на правично судење одделно.⁷⁹ Различно од околностите на овој случај, во жалбата по предметот на Селмани и другите против Република Македонија, жалителите фокусот на повредата во однос на правичното судење го ставаат на неодржувањето на јавна расправа на која, преку усна расправа би можеле да се утврдат фактите за настаните во собраниската галерија кога им било попречено правото да известуваат од Собранието. Покрај повредата на слободата на изразување, Судот во овој предмет утврди дека повредено е и правото на правично судење.

76. Лиценс против Австрија, пресуда од 8 јули 1986 година, Серија А бр.103.

77. Кхмел против Русија по жалба бр. 20383/04 пресуда од 12 декември 2013 година.

78. Флукс против Молдавија, пресуда од 24 ноември 2009 година, по жалба бр. 25367/05.

79. К. против Австрија, пресуда од 2 јуни 1993 година по жалба бр. 16002/90.

Преписката во различни форми, како и комуникацијата по телефон и слични средства на комуникација се заштитени со правото на приватност и на тој начин не ретко во постапките пред овој Суд, правото на приватен живот е поврзано со правото на слобода на изразување.⁸⁰ Тесна поврзаност и упатеност постои и меѓу слободата на изразување со слободата на здружување, со слободата на вероисповест а не ретко и со правото на сопственост. Сепак, особено важно е да се прави разграничување меѓу слободата на изразување и говорот кој шири омраза, раздор и поделеност и кој во никој случај не смее да се подведе под слободата на изразување или под кое било друго право гарантирано со Конвенцијата. За да се добие претстава во кои случаи Судот поставува граница меѓу правото на слобода на изразување и говорот на омраза, особено важно е да се разбере пристапот на Судот кон членот 17 анализиран во сооднос со член 10 од Конвенцијата. Споредено со другите одредби од Конвенцијата, генерален впечаток е дека Судот ретко го применува членот 17 од Конвенцијата. Главната цел на членот 17 е да ги спречи тоталитарните групи од експлоатација, во нивни интереси, на принципите утврдени со Конвенцијата и при тоа да се гарантира постојано одржување на системот на демократските вредности вградени во основата на Конвенцијата.

Во случајот на Лавлес (по. 3) против Ирска, Судот утврди дека: „...целта на членот 17, доколку тоа се однесува на групи или на поединци, е да направи да биде невозможно за нив повикувајќи се на Конвенцијата да се повикуват на право да се вклучат во некоја активност или да сторат некој акт кој има за цел повреда на кои било од правата и слободите утврдени во Конвенцијата...затоа, никој не може да биде во можност да ги искористи предностите на одредбите на Конвенцијата за извршување акти со цел повреда на споменатите права и слободи...“.⁸¹

Овој пристап беше делумно променет во случаите на Ремер против Германија, и Кинен против Германија.⁸² И во двете одлуки за недопуштеност, забраната на злоупотреба на правата од Конвенцијата служи како водечка одредба, иако одлуките се базирани и образложени врз основа на ограничувањето на правото на слободата на изразување. Конвенцијата заклучи дека публикациите на жалителот се спротивни на идеите на Конвенцијата и дека отсликуваат расна и верска дискриминација. Затоа, за Комисијата пресудата на Регионалниот суд, потврдена од Федералниот суд на правдата на Германија, беше „неопходна во демократско општество“ и во согласност со основите за ограничувањето на правото на слободата на изразување утврдени во Конвенцијата. Поаѓајќи од овие ставови, за Давид Кин, поимот „директно или индиректно“ повикување на член 17 „...ја одразува историјата на употребата на оваа одредба. Комисијата директно се повика на член 17 во одлуката по предметот Глимервин, а индиректно во одлуките по предметите на Кинен и Ремер“.⁸³

Порекнувањето на историјата и темните моменти од посегнување по слободите и правата на другите не можат да се користат како форма да се порекнува минатото. Членот 17 утврдува дека ниту една одредба од Конвенцијата не може да се толкува на начин според кој, на некоја држава, група или поединец им е дадено право да преземат активности или постапки со кои се загрозува некое право или слобода што се признати со Конвенција, или да ги ограничуваат овие права и слободи во мерка поголема од онаа предвидена со Конвенцијата.

7. 1. Слободата на изразување и правото на приватност

Судот, постојано ја нагласува суштинската улога која ја има печатот во едно демократско општество. Слободата на изразување носи со себе и „обврски и одговорности“, кои се применуваат и на медиумите, дури и во однос на прашања кои се важни за јавноста. Овие обврски и одговорности добиват на значење кога станува збор за напаѓање на угледот на личност и повреда на „правата на другите“.⁸⁴ Не треба да се заборава дека слободата на изразување не се однесува само на „информации“ или „идеи“ кои се позитивно примени или се сметаат како ненавредливи или како прашање на индиферентност, туку исто така и на оние кои шокират или вознемируваат. Сепак, членот 10 утврдува и исклучоци кога слободата на изразување може да се ограничи кои мора да се толкуваат строго, па потребата за какви било ограничувања мора јасно да се утврди, при што треба да се води сметка дали попречувањето било „пропишано со закон“, имало цел или цели кои се легитимни и дали попречувањето било „неопходно во едно

80. Меккалум против Обединетото Кралство (параграф 69 од Извештај од 4 мај 1989 година на Комисијата за права на човекот).

81. Ловлес(по. 3) против Ирска, по жалба бр. 332/57 пресуда од 01 јули 1961 година.

82. Отот Е.Ф.А Ремер против Германија, одлука од 19 август 1994, по жалба бр.25096/94 и Kuhnepротив Германија, одлука по жалба бр. 12194/86 пресуда од 12 мај 1988 година.

83. Кин Давид, (2007) *Attacking Hate Speech Under Article 17 of The European Convention On Human Rights*, Netherlands Quarterly of Human Rights, Volume 25 No.1 March 2007 pg. 650.

84. Педерсен и Баадсгард против Данска[ГСС], бр. 49017/99, § 71, ЕЗЧП 2004-ХI.

демократско општество⁸⁵. Оваа обврска се проширува за известувањето и коментирањето на судски постапки, под услов тие да не ги пречекорат границите на правично судење и да не се претворат во инструмент за публицитет. Незамисливо е да нема претходна или истовремена дискусија за судењата, било да е тоа во стручни списанија, во весници или меѓу пошироката јавност.⁸⁶

Слободата на изразување го вклучува објавувањето фотографии, карикатури, уметнички дела, вклучувајќи филмови, романи, поезија⁸⁷. Во врска со визуелните форми на изразување како што е фотографијата или видеоснимка, ова, сепак, претставува област во која заштитата на правата и угледот на други добиват особено значење, бидејќи фотографиите можат да содржат многу лични или дури и интимни информации во врска со лице или неговото или нејзиното семејство.⁸⁸

Предметите поврзани со правото на приватен и семеен живот во врска со објавена вест, фотографија или коментар бараат испитување на правичната рамнотежа која треба да се најде меѓу правото на жалителите на почитување на нивните приватни животи и правото на слобода на изразување на новинарот, издавачката куќа, фотографот, или карикатуристот. Таканаречениот тест на балансирањето меѓу правото на приватност и слободата на изразување се темелат на многу екстензивна и до детали разработена судска пракса. Неодамна Европскиот суд за човековите права во состав на Големиот судски совет ги донесе пресудите во предметите на ФонХановер (по.2) и ксел Спрингер кои ги утврдуваат главните принципи во однос на тестот на балансирање меѓу приватниот и јавниот живот на јавните личности наспроти слободата на изразување и во текстот подолу на тие пресуди ќе им посветам посебно внимание.⁸⁹ Но, за да стави во сооднос со слободата на изразување покрај познавањето на стандардите поврзани со слободата на изразување, мора да се познава и концептот на приватен живот разработен во судската пракса на Судот во Стразбур.

7. 1. 1. Концептот на приватен живот

Гаранциите на правото на почитување на приватниот и семејниот живот, утврдени со член 8 од Конвенцијата се наменети да го гарантират без надворешно попречување, развојот на личноста на секој поединец во неговите односи со други човечки суштества. Во контактите и односите со другите луѓе гаранциите на правото на почитување на приватниот и семејниот живот овозможуваат интеракција на дадено лице со други, дури и во јавен контекст, којашто може да се подведе во рамки на опсегот на приватниот живот. Правото на заштита на угледот е право кое е заштитено како дел од правото на почитување на приватниот живот.

Суштинското значење и цел на правото на почитување на приватниот живот е да го заштити поединецот од неосновано мешање од страна на државни органи, и при тоа, барањата на овој член не се само државата да се воздржи од такво попречување туку опфаќа и позитивни обврски од страна на државата, својствени за ефективно почитување на приватниот или семејниот живот. Овие обврски може да го вклучат донесувањето мерки наменети за заштита и на почитување на приватниот живот, дури и во сферата на односите помеѓу поединци,⁹⁰ при што ќе се води сметка за правичната рамнотежа која треба да се најде меѓу релевантните конкурентни интереси.⁹¹ Постојат различни начини на гарантирање на почитувањето на приватниот живот и природата на обврската на државата ќе зависи од определениот аспект на приватниот живот кој е во прашање. Со цел да се вклучи правото на почитување на приватниот живот, сепак, напад на угледот на личност мора да достигне определено ниво на сериозност на начин што предизвикува загрозување на личното уживање на правото на почитување на приватниот живот.⁹²

85. Едитионс Плон против Франција, бр. 58148/00, § 42, ЕСЧП 2004-IV; и Линдон,, Очаковсли Лорен и Џули против Франција[ГСС], бр. 21279/02 и 36448/02, § 45, ЕЗЧП 2007-IV.

86. Њус Верлагс GmbH & Co. KG против Австрија, бр. 31457/96, § 56, ЕСЧП 2000-I; Дупиус и други против Франција, бр. 1914/02 § 35, ЕСЧП 2007-VII; и Џампос Дамсоо против Португалија, бр. 17107/05, § 31, 24 април 2008 година.

87. Остерајхишер Рундфунк против Австрија(одлука), бр. 57597/00, 25 мај 2004 година, и Верлагсгруп Њус GmbH (br.2) против Австрија, по жалба бр. 10520/02, §§ 29 и 40, 14 декември 2006 година.

88. Накет Филипачи и соработниците против Франција, бр. 71111/01, § 42, ЕЗЧП 2007-VII; и Ериканен и други против Финска, бр. 3514/02, § 70, 10 февруари 2009 година.

89.Фон Хановер против Германија (бр. 2), по жалби бр. 40660/08 и 40641/08, пресуда на Големиот судски совет од 7 февруари 2012 година и Ааксел Спрингер против Германија, по жалба бр. 39954/08, пресуда на Големиот совет од 7 февруари 2012 година.

90. X и Y против Холандија, пресуда од 26 март 1985 година, § 23, Серија А бр. 91.

91. Вајт против Шведска, по жалба бр. 42435/02, § 20, пресуда од 19 септември 2006 година.

92. Сидабрас и Џиаутас против Литванија, по жалба, бр. 5480/00 и 59330/00, § 49, ЕСЧП 2004-VIII.

Концептот на „приватен живот“ е широк поим кој не подлежи на исцрпна дефиниција, го опфаќа физичкиот и психичкиот интегритет на личноста и затоа може да вклучи повеќе аспекти како што се идентификација на пол и сексуална ориентација, личното име, фотографија, или физички и морален идентитет. Тоа опфаќа лични информации за кои лицата очекуваат дека нема да се објават без нивна согласност.⁹³ Во определени околности, дури и кога дадено лице е познато на општата јавност, тој или таа може да се потпре на „легитимно очекување“ на заштита и почитување на неговиот или нејзиниот приватен живот.⁹⁴ На пример, објавување фотографија може да влијае врз приватниот живот на лицето, дури и ако тоа лице е јавна личност.⁹⁵ Во врска со фотографии, слика на дадено лице ги открива уникатните карактеристики на тоа лице кои го разликуват од другите. Правото на заштита на слика на поединец е на тој начин една од суштинските компоненти на личниот развој. Тоа главно однапред го претполага правото на поединецот за контрола на употребата на таа слика, вклучувајќи го неговото право за одбивање на објавување.⁹⁶

Судската пракса повеќепати повтори дека изборот на средствата предвидени за да се гарантира усогласеност со член 8 од Конвенцијата во сферата на односите меѓу поединци генерално, претставува прашање кое спаѓа во рамки на маргината на уважување или на слободна проценка на државите членки на Конвенцијата. Државите имаат определена маргина на уважување при проценката дали и до кој степен е потребно попречување на слободата на изразување заштитена со оваа одредба.⁹⁷

Во случаите кои бараат правото на почитување на приватниот живот да биде балансирано во однос на правото на слобода на изразување, Судот смета дека резултатот од жалбата не треба, теоретски, да се разликува според тоа дали жалбата била поднесена до Судот според член 8 од Конвенцијата, од страна на лицето кое било предмет на статијата, или според член 10, од страна на издавачот, бидејќи начелно овие права заслужуваат еднаков однос.⁹⁸

7. 1. 2. Тестот на балансирање меѓу приватниот живот и слободата на изразување

Судот ги утврди критериумите за балансирањето на слободата на изразување во однос на правото на почитување на приватниот живот во предметите Фон Хановер и Аксел Спрингер, како и восудската пракса што следи по нив. При тоа, како релевантни за тестот на балансирање ги посочи прашањата:

- дали објавената информација придонесува за дебата од општ интерес;
- колку е јавно познато лицето и што е предмет на информирање;
- претходното однесување на засегнатото лице;
- околностите на кои се однесува изјавата, информацијата или околностите во кои се направени фотографиите или снимките како и
- содржината, формата и последиците на објавувањето.

1. Прв и суштински критериум е дали постои придонес на информацијата во форма на изјава, фотографии или статии во печатот за дебата од општ и јавен интерес.⁹⁹ Што претставува предмет на општ интерес, ќе зависи од околностите на случајот. Судот го прифаќа постоењето на таков интерес не само кога објавувањето се однесува на политички прашања или злосторства туку и кога се однесувало за спортски прашања или настапи поврзани со култура или уметност. Во предметот на Никовиц и Верлагсгрупе њус GmbH против Австрија, Судот зел предвид дека сатиричен наслов во весник за спортска ѕвезда имал влијание во јавна дебата од општ интерес во врска со односот на општеството кон овој тип познати личности.¹⁰⁰ Судската пракса не прифати дека информации за брачните потешкотии

93. С. и Марпер против Обединетото Кралство[GCC], бр. 30562/04 и 30566/04, § 66, ЕСПЧ 2008 Сааристо и други против Финска, по жалба бр. 184/06, § 61, пресуда од 12 октомври 2010 година.

94. Фон Хановер против Германија, цитирана погоре, § 51; Стандард верлагс GmbH против Австрија (бр.2), жалба бр. 21277/05, § 48, пресуда од 4 јуни 2009 година; и Начет Филипачи и соработниците (ICI PARIS) против Франција, жалба бр. 12268/03, § 53, пресуда од 23 јули 2009 година

95. Шусел против Австрија(одлука), по жалба бр. 42409/98, од 21 февруари 2002 година; Фон Хановер, цитирана погоре, §§ 50 и 53; и Петрина против Романија, по жалба бр. 78060/01, § 27, пресуда од 14 октомври 2008 година.

96. Реклос и Давурлис против Грција, цитирана погоре, § 40.

97. Тамер против Естонија, цитирана погоре, § 60.

98. Тимциус против Романија, одлука бр. 28999/03, § 144, од 12 октомври 2010 година; и Мосли против Обединетото Кралство, бр. 48009/08, § 111, 10 мај 2011 година.

99. Лимпоел & С.А.ЕД. Сид ревиу, цитирана погоре § 68.

100. Егеланд и Хансеид против Норвешка, по жалба бр. 34438/04, § 58, пресуда од 16 април 2009 година; Никовиц и Верлагсгрупе њус GmbH против Австрија, по жалба бр. 5266/03, § 25, пресуда од 22 февруари 2007 година.

на даден претседател на држава или финансиските потешкотии на славна пејачка би биле прашања од општ интерес. Така на пример, во предметот Сапан против Турција, за книгата која главно била објавување на докторат на темата на феноменот на познатите личности од светот на музиката и филмот во Турција, и која го користела познатиот пејач Таркан како пример за тој тип јавни личности, Судот укажа дека не може да се смета како таблоид.¹⁰¹

2. Препознатливоста на улогата или функцијата на лицето, како и природата на активностите кои биле предмет на известувањето или фотографија/снимката претставуваат важен критериум поврзан со прашањето дали објавеното било од општ интерес. При тоа, мора да се прави разлика меѓу приватните поединци и лицата познати за јавноста, како што се политичките личности или јавните личности. Приватниот поединец кој е непознат за јавноста може да побара определена заштита на неговото или нејзиното право на приватен живот, но истото не важи за јавните личности. Покрај тоа, постои суштинска разлика меѓу факти кои може да придонесат за дебата во едно демократско општество, и известување за детали од приватниот живот на еден поединец кој не врши такви функции. Иако во првиот случај печатот ја извршува својата улога на „јавен чувар“ преку пренесување информации и идеи за работи од јавен интерес, таа улога станува помалку важна во случаите поврзани со приватни лица. Слично на тоа, иако во определени посебни околности правото на јавноста да биде информирана може дури и да се прошири за аспекти на приватниот живот на јавни личности, особено кога се засегнати политичари, ова нема да биде случај кога објавените фотографии и придружните коментари се однесуваат исклучиво на детали од приватниот живот на лицето и имаат за единствена цел да ја задоволат јавната љубопитност во тој поглед. Во вториот случај, слободата на изразување бара поограничено толкување. Во таа насока, Судот го прошири поимањето на „јавна личност или јавна фигура“ и со тоа ги прошири лимитите на прифатлив критицизам во таквите случаи. Во случајот на „Colaco Mestre and SIC – Sociedade Independente de Comunicacao, S.A.“ против Португалија, утврди дека претседател на португалски фудбалски клуб бил добро позната јавна фигура во португалското општество и со тоа тој не бил надвор од маргината на широк критицизам и покрај тоа што не бил политичар или не вршел висока јавна функција.¹⁰²

3. Однесувањето на засегнатото лице пред објавувањето на известувањето или фактот дека фотографијата и поврзаните информации веќе се појавиле во претходни објавувања се исто така фактори кои треба да се земат предвид. Така во случајот МГН лимитед против Обединетото Кралство, весникот бил казнет за објавување детали за третман за одвикнување од зависност од дрога на познат фотомодел. Судот оцени дека имајќи го предвид нејзиното претходно однесување, одрекувањето дека користела дрога, фактите за нејзината зависност и тоа дека примала третмани за одвикнување може да се сметат за предмет од јавен интерес, но дека не била повредена слободата на изразување на весникот затоа што објавувањето на интимни детали за здравјето на фотомоделот на начин на кој било лесно да се утврди нејзиниот идентитет не биле неопходни.¹⁰³ Исто така и самиот факт на соработка со печатот во претходни настани не можел да послужи како аргумент за лишување на засегнатата страна од целата заштита во однос на објавувањето на фотографија.

4. Начинот на кој фотографијата или известувањето се објавени и начинот на кој засегнатото лице е претставено на фотографијата или известувањето може исто така да бидат фактори кои треба да бидат земени предвид.¹⁰⁴ Степенот до кој известувањето и фотографијата или снимката се ширеле може да бидат важни, во зависност од тоа дали весникот е национален или локален. Така во случајот Алкаја против Турција, објавената вест за тешка кражба во домот на позната актерка навистина била вест од јавен интерес.¹⁰⁵ Сепак, Судот во Стразбур утврдил повреда на правото на приватен живот бидејќи весникот ја објавил точната адреса на актерката без нејзина согласност што имало за цел да ја задоволи љубопитноста на одредени читатели за детали од нејзиниот приватен живот. Во Начет Филипачи и соработници (ICI Paris) против Франција, Судот започна со анализа на новинарска вест за познатиот француски пејач Џони Холидеј и неговите финансиски проблеми и утврди дека самата вест не придонела за покренување дебата од јавен интерес. Во однос на фотографиите кои ја придружувале сторијата, Судот утврди дека тие по својата природа биле комерцијални,

101. Стандард Верлагс GmbH, наведена погоре, § 52, и Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS), наведена погоре, § 43. Сапан против Турција по жалба бр. 44102/04, § 34, пресуда од 08 јуни 2010 година

102. Colaco Mestre and SIC – Sociedade Independente de Comunicacao, S.A. против Португалија, жалба бр. 11182/03, § 27, пресуда од 26 април 2007 година;

103. МГН лититед против обединетото Кралство, по жалба бр. 30401/04, пресуда од 18 јануари 2011 година. Флинкила и други против Финска, жалба бр. 25576/04, § 81, пресуда од 6 април 2010 година.

104. Виртшафтс –Тренд Цајтшрифтен - Верлагсгезелтшафт т.б.Н. против Австрија (бр. 3), по жалби бр. 66298/01 и 15653/02, § 47, пресуда од 13 декември; Јокитаипал и други против Финска, по жалба бр. 43349/05, § 68, пресуда од 6 април 2010 година.

105. Алкаја против Турција, жалба бр. 34438/04, § 58, пресуда од 16 април 2009 година;

но немале за цел да бидат злоупотребени во контекст на објавената вест. Бидејќи самиот пејач пред објавувањето на веста ги открил деталите за неговата финансиска состојба и со оглед на неговата препознатливост како јавна личност, не можел да има разумни очекувања дека неговиот приватен живот ќе биде ефективно заштитен.¹⁰⁶

5. Принципите за околностите во кои фотографиите или снимката биле направени не може да се занемарат и тие се сумирани во пресудата на Фон Хановер против Германија (бр. 2) која повторува веќе утврден став во постарата судска пракса дека слободата на изразување се однесува и на објавувањето фотографии. Ова е резултат на фактот дек фотографија може да содржи многу лични па дури и „интимни“ информации за одредено лице или за неговото семејство. Оттука и препознавањето на правото на имиџ креиран преку фотографија како дел од правото на приватен живот. Треба да се земе предвид дали снименото или фотографираното лице дало согласност за сликање на фотографиите и нивно објавување или дали ова било направено без негово знаење или со измама или други недозволенни средства, како и последиците од објавување на информацијата или снимката/фотографијата за засегнатото лице. За приватен поединец, непознат за јавноста, објавувањето фотографија може да доведе до позначително попречување.¹⁰⁷

Во еден случај од понов датум од судската пракса, новинарот решил неговиот текст за загадувањето на околината да го „поткрепи“ со ретуширани фотографии на директор на компанија која се спомнува во текстот, со чаша во раката. Судот утврди повреда на слободата на изразување бидејќи постоел јавен интерес и дебата од општ интерес, не постоела лоша намера на страната на новинарот и постоела доволно фактичка основа.¹⁰⁸

Судската пракса во врска со слободата на изразување им остава на новинарите одредена слобода во објавување-то фотографии без правна обврска да го откријат нивното објавување ако не се навредливи, не се предмет на критика или што било што би можело да го повреди угледот на лицето на кое се однесуваат. Од друга страна, објавувањето фотографии и за јавни фигури може да доведе до повреда на правото на приватност, па затоа е важен начинот на кој е дојдено до спорната фотографија. Важна е согласноста од лицето на кое се однесуваат фотографиите па дури и неговото одбивање да се објават одредени фотографии ако тие се направени тајно, што е често случај со фотографии направени од папараци. Така во случајот на Начет Филипачи и соработници (ICI PARIS) против Франција, Судот оцени дека изречената пресуда на националните судови во однос на весникот „Пари Мач“ не ја повредила слободата на изразување бидејќи објавените фотографии го претставувале мртвото тело на добро познат политичар на недостоинствен начин и тие биле објавени без согласност на фамилијата.¹⁰⁹

6. Строгоста на изречената санкција и нејзината природа се исто така фактори кои треба да бидат земени предвид при оценување на пропорционалноста на попречување на слободата на изразување.

7.1.3. Случајот Фон Хановер и правото на приватност

Во случајот Фон Хановер против Германија (бр. 2),¹¹⁰ принцезата од Монако, Каролина фон Хановер, и принцот Ернст Август фон Хановер, тврдеа дека одбивањето од страна на германските судови да дадат забрана за какво било понатамошно објавување фотографии со нив им го повредило правото на почитување на приватен живот.

Од почетокот на 1990-ите години Фон Хановер честопати се обидувала преку судовите да го спречи објавувањето фотографии од нејзиниот приватен живот во печатот во Германија. Две серии фотографии објавени во 1993 година и 1997 година во три германски списанија кои покажуваат дел од нејзиниот приватен живот биле предмет на три серии постапки во германските судови и подоцна тие постапки биле предмет на пресуда на Судот во Стразбур, каде Судот оцени дека судските одлуки го повредило правото на почитување на нејзиниот приватен живот.¹¹¹

Потпирајќи се на пресудата на Судот од првиот случај, жалителите започнале неколку серии постапки во граѓанските судови барајќи забрана за какво било понатамошно објавување фотографии кои се појавиле во германските списанија. Во врска со три фотографии објавени во списанијата „Фрау унд Шпигел“ и „Фрау им актуел“

106. Начет Филипачи и соработници (ICI Paris) против Франција, по жалба бр. 12268/03, § 58 пресуда од 23 јули 2009 година.

107. Ерикненен и други против Финска, цитирана погоре, § 70.

108. Танасаика против Романија, жалба бр. 3490/03, § 46, пресуда од 19 јуни 2012 година.

109. Начет Филипачи и соработници (ICI PARIS) против Франција, по жалба бр. 71111/01, ЕСЧП 2007-VII.

110. Фон Хановер против Германија (бр. 2), цитирана погоре.

111. Фон Хановер против Германија, пресуда од 24 јуни 2004, по жалба бр. 59320/00, ЕСЧП 2004-VI.

по завршените постапки пред националните судови во Германија, жалителите се обратиле до Судот во Стразбур. Судот забележа дека, во согласност со нивната судска пракса, националните судови внимателно го балансирале правото на издавачките компании на слобода на изразување во однос на правото на жалителите на почитување на нивните приватни животи. Притоа, националните судови посветиле фундаментално значење на прашањето дали фотографиите, разгледани во смисла на придружните статии, придонеле за дебата од општ интерес и ги испитале околностите во кои фотографиите биле направени, водејќи сметка за судската практика на Стразбур. Имајќи ја предвид маргината на уважување при балансирање на правото на приватност и слободата на изразување како два конкурентни интереси, Судот заклучи дека националните судови ги испочитувале позитивните обврски во однос на правото на приватен живот и немало повреда на таа одредба.

По пресудата Фон Хановер против Германија од 2004 година, толкувањето кои лица потпаѓаат под поимањето на „јавна фигура“ беше значително проширено. Имено, во оваа група претходно се вбројуваа политичарите и јавните службеници. Во својата претходна судска пракса, Судот правеше разлика меѓу „политичари“, „јавни фигури“ и „приватни лица“. Концептот „јавни фигури“ беше проширен со тоа што беа опфатени и бизнис-магнати, претседател на фудбалски клуб, директор на локална компанија.¹¹² Во водечката пресуда Фон Хановер против Германија (по.2) Судот забележа дека независно од прашањето дали и до кој степен принцезата од Монако имала официјална функција во однос на Принципатот Монако, таа и нејзиниот сопруг биле јавни фигури и не би можеле да се подведат во групата „приватни лица“ за кои маргината на заштита на приватниот живот е далеку поширока. Во однос на јавните личности колку е потесна маргината на заштита на приватниот живот, толку поширок е просторот на дозволената критика.

Јавноста има право да биде информирана за приватниот живот на јавните личности сè додека објавената вест е поврзана со јавниот интерес. При тоа, не секој аспект од приватниот живот на јавните личности е поврзан со јавен интерес.¹¹³ Така во предметот на Кархиваара и Италехи против Финска, Судот утврдил дека пресудата за сопругата на политичар можела да влијае на намерата на гласачите како ќе гласаат и до одреден степен оваа вест била од јавен интерес.¹¹⁴ Во предметот на Кухл против Австрија, Судот прифатил дека прашањето дали црковните достоинственици живеат живот со согласност со стандардите прокламирани од црквата е прашање од јавен интерес.¹¹⁵

Главното прашање во предметите во кои се вклучени јавни фигури како во случајот на Фон Хановер, е дали аспектите на приватниот живот на јавната фигура во прашање имаат доволно елементи да го придвижат јавниот интерес. Така, во случајот на Стандар Верлагс GmbH против Австрија, Судот сметал дека објавената вест за љубовната афера на сопругата на претседателот на Австрија со друг политичар претставувала само оговарање кое имало за цел да се задоволи љубопитноста на одредена публика и никако не содржела елементи од јавен интерес.¹¹⁶

Во случајот Фон Хановер и во случајот на Аксел Спрингер против Германија, утврдени се специфични критериуми во врска со користењето на фотографиите и прашањето на јавниот интерес и тоа:

- дали фотографиите веќе биле објавувани,
- како се објавени и како е претставено на нив засегнатото лице,
- обемот во кој тие се објавени,
- околностите во кои се направени фотографиите,
- согласност за да бидат направени фотографиите, или, пак, обратно постои недостиг на согласност,
- како и кои се последиците за лицето.

Во новинарски написи во кои постои јавен интерес за дебата не постои автоматска авторизација на новинарот да објави какви било лични и интимни фотографии. Споредено со последиците од објавен пишан текст, последиците од објавени фотографии се значително повидливи.

112. Верлагсгрупе нус GmbH (по.2) против Австрија, по жалба бр. 10520/02 пресуда од 14 декември 2006, Танасаика против Романија, цитирана погоре.

113. Мосли против Обединетото Кралство, по жалба бр. 48009/08 пресуда од 10 мај 2011 година. Аксел Спрингер против Германија, цитирана погоре.

114. Кархиваара и Италехи против Финска, по жалба бр.53678/00 § 48.

115. Кухл против Австрија, по жалба бр. 51151/06 од 4 декември 2012 година.

116. Стандар Верлагс GmbH против Австрија (по.2), по жалба бр. 21277/05 пресуда од 4 јуни 2009.

7. 1. 4. Случајот на Аксел Спрингер и слободата на изразување

Овој случај Судот го разгледуваше во исто време кога и случајот на Фон Хановер со цел да се направи разлика во примената на принципот на балансирање на слободата на изразување кога е во сооднос со правото на приватност. Имено, Фон Хановер поаѓа од правото на приватност на јавна фигура, додека појдовна точка во анализата кај Аксел Спрингер е слободата на новинарското изразување.

Во предметот на Аксел Спрингер, жалителот е акционерско друштво кое го објавува Билд, дневен весник со голем tiraж. Повикувајќи се на правото на слобода на изразување, жалителот се пожали пред Европскиот суд за човековите права, во врска со забраната воведена во однос на објавена вест од страна на весникот во две статии во врска со познат телевизиски актер, X, кој бил уапсен на Фестивалот на пивото во Минхен за поседување кокаин. Новинар вработен кај жалителот изјавил дека полицијата присутна на местото на настанот потврдил дека X, бил уапсен, без да даде други детали. Новинарот потоа го контактирал јавниот обвинител В. од Јавното обвинителство на Регионалниот суд I во Минхен, кој потврдил дека X, бил уапсен за поседување кокаин. Според В., полициски службеници во цивилна облека го уапсиле X, по претрес, пронаоѓајќи кај него плик кој содржел 0.23 грама кокаин, по што била започната истрага.

Првата статија се однесува само на апсењето на X, информациите добиени од В. и правна анализа за тежината на стореното дело од страна на правен експерт. Втората статија само известила за досудената казна од страна на судот на крајот од една расправа и по признавањето на X. Статиите не објавиле детали во врска со приватниот живот на X, туку главно се однесувале на околностите и на настаните по неговото апсење. Врз основа на овие информации, Билд, објавил две статии кои биле преземени од други весници и журнари. Во постапката пред националните судови, издавачот добил забрана да ја објавува содржината на предметните статии и му било наредено да ги надомести судските трошоци на X. Германските судови не вовеле целосна забрана за сите објави за апсењето и судењето на X, и според Владата проблемот бил во тоа што издавачот не успеал да ја задржи анонимноста на актерот за време на неговото апсење и пред судењето.

Пред Судот во Стразбур, Аксел Спрингер се пожали за повреда на слободата на изразување а во врска со наметнатата забрана во однос на известување за апсењето и обвинувањето на X. Судот укажа дека јавноста, во принцип, има интерес да биде информирана во врска со кривични постапки, сè додека строго се почитува пресумпцијата на невиност.¹¹⁷ Во случајот, X, бил доволно познат за да се квалификува како јавна личност, што го зголемило интересот на јавноста да биде информирана за апсењето и за кривичните постапки против него. Покрај тоа, тој самиот открил детали во врска со својот приватен живот. Објавените информации, а особено идентитетот на X, произлегувале од информација од полицијата и обвинителот В., кој, покрај тоа, во тоа време бил лице за односи со јавноста на Јавното обвинителство на Минхен. Судот оцени дека имајќи ја предвид природата на прекршокот извршен од страна на X, степенот до кој тој е познат кај јавноста, околностите на неговото апсење и веродостојноста на предметните информации, за Аксел Спрингер, имајќи добиено потврда за тие информации од самите органи на прогонот, немало доволно цврсти основи да верува дека треба да ја чува анонимноста на X. Сите информации објавени од страна на новинарот биле потврдени од страна на обвинителот В. за други списанија и за телевизиски канали. Затоа, за Судот, формата на предметните статии не претставувала основа за забрана на нивно објавување.

Пресудата во предметот на Аксел Спрингер ги постави како релевантни критериуми во барањето рамнотежа меѓу правото на приватност и слободата на изразување: придонесот на веста кон јавна дебата, колку е јавно позната личноста на која се однесува веста или фотографијата, неговото претходно однесување, формата, последиците на публикацијата и методите со кои е обезбедена информацијата.

Судот воочи дека строгоста на санкциите воведени за издавачот можела да има сериозен ефект врз неговото работење и не била оправдана. И покрај маргината на уважување, Судот заклучи дека не постои разумен однос на пропорционалност во ограничувањата воведени од страна на националните судови во однос на правото на слобода на изразување на издавачот. Затоа, во конкретниот предмет Судот најде повреда на слободата на изразување земајќи предвид дека постоела дебата од јавен интерес бидејќи спорниот новинарски текст известувал за јавни судски факти поврзани со јавна фигура чии очекувања за заштита на приватниот живот биле лимитирани, во услови на отсуство на лоша намера од страна на весникот.

117. Нус Верлагс GmbH & Co. KG, против Австрија, цитирана погоре, § 56; види исто така Препорака Rec(2003)12 на Комитетот на министри, а особено принципите бр. 1 и 2 кон неа.

7. 1. 5. Македонските искуства во однос со правото на приватност и слободата на изразување

Во предметот на Поповски против Република Македонија, жалителот тврдеше дека должината на спорната постапка била прекумерна и дека Република Македонија, со оглед на неефикасноста на кривичната постапка за клевета, не успеала да го заштити неговото право на почитување на приватниот и семејниот живот. Имено, по објавен напис во дневниот весник „Утрински весник“ со наслов „Вујкото крадел, Јован чувал стража“, во кој жалителот се посочува со име и презиме, тој испратил писмо на весникот наредниот ден, во кое барал да објави исправка со оглед на лажните наводи од наведениот напис. Тој навел дека во отсуство на исправка, тој ќе бил перцепиран како криминалец во градот во кој живеел. Весникот не објавил ништо во оваа смисла, па по неколку усни барања, жалителот испратил писмо до весникот со коешто барал информација во врска со идентитетот на новинарот чишто иницијали се појавувале на крајот на статијата. Тој поднел и приватна кривична пријава за клевета согласно Законот за кривична постапка против одговорниот уредник на весникот и против одговорниот новинар. Жалителот тврдел дека статијата нанела штета на неговиот углед и угледот на неговото семејство и барал надомест на нематеријална штета, чишто износ требало да биде прецизиран на главната расправа.

Судот забележа дека постапката чекала на одлучување повеќе од четири години пред судечкиот суд и дека таа завршила како последица на апсолутниот рок за застареност. За тоа време, судечкиот суд закажал дваесет и три рочишта кои биле презакажани со оглед на отсуството на тужениот или на застапникот. За време на постапката, жалителот во два наврати му се обратил на судечкиот судија и на претседателот на судскиот совет, жалејќи се на начинот на којшто било спроведено судењето и предупредувајќи ги дека обвинението би можело да застари.

Пред Судот во Стразбур, жалителот се жалеше дека Република Македонија, како последица на пропустот на домашните судови да обезбедат присуство на тужениот, не успеала да го заштити правото на почитување на приватниот и семејниот живот, вклучувајќи го и неговиот углед. Тој навел дека како последица на објавениот напис, во јавноста била создадена негативна слика за него и за неговото семејство. Неговиот дом и работни простории биле покриени со графити опишувајќи ги него и неговото семејство како „арамии“.

Во случајот на Поповски, Судот утврди дека домашните судови не одлучиле мериторно за наводите на жалителот дека статијата објавена во весникот ги повредила неговите права согласно со 8. Кривичната постапка била прекината поради апсолутниот рок на застареност. Домашните судови, поради грешки кои можат да им се припишат единствено ним, не успеале да ја потврдат веродостојноста на изјавите содржани во статијата. Владата во постапката пред Судот призна дека кривичната постапка била неделотворна во случајот на жалителот, поради што тој бил спречен да ужива делотворна заштита на неговото право на почитување на приватниот живот. Без да заклучи што било во врска со тоа каков требало да биде резултатот на постапката, Судот оцени дека начинот на којшто кривично-правниот механизам бил спроведен во овој случај бил манлив до мера во којашто претставувал повреда на позитивните обврски на Република Македонија согласно со членот 8 од Конвенцијата и дека дошло до повреда на членот 8, но и на членот 6 од Конвенцијата поради неразумно долгото траење на постапката.

7. 2. Приватноста, интернетот и слободата на изразување

Широката примена на интернетот целосно ја смени претставата за претходните форми на комуникација, менувајќи ја класичната форма на пренесување, споделување и ширење информации меѓу луѓето ширум светот. Интернетот ја трансформираше слободата на изразување во отворен подиум на кој секој со соодветна техничка поддршка, независно од професијата, од познавањето на јазикот, на материјата за која пишува и без посебно уредување или лекторирање на текстот може да се вклучи во одредена дебата со целиот свој интегритет и идентитет или, пак, анонимно под псевдоним. Комуникацијата на интернет е ослободена од уредувачка политика за прикладноста и важноста на пораката, но според Ерик Барендт не постои и „правен совет за блогерот или операторот дека неговите забелешки се навредливи, ја повредуваат приватноста или се спротивни на други правни одредби.“¹¹⁸ Барендт, предупредува дека интернетот е платформа од која премногу лесно може да се уништи нечиј углед или приватност, и според него интернетот не смее да биде зона во која ќе

118. Barendt, Eric (2013) Defamation and the Net: Anonymity, Meaning and ISPs, Free speech in an internet era : papers from the Free Speech Discussion Forum / edited by Clive Walker, Russell L. Weaver. - Durham, North Carolina : Carolina Academic Press, 2013. - p. 107-120.

владее беззаконие. Од друга страна, Стефан Тули, го поставува прашањето дали правото на интернет во 21 век може да се издигне на рангот на човеково право имајќи предвид дека интернетот е важен за потребите на политиката, економијата, како и за социјалните и културните потреби во модерниот живот. Затоа, ова право „мора да биде во баланс со другите права и интереси вклучувајќи ги приватноста, заштитата на интелектуалната сопственост и обезбедувањето на јавниот поредок. Лимитите и ограничувањата кон пристапот се дозволени и деконектирањето е можно за специфични корисници ако при тоа се обезбедат одредени процедурални заштити.“¹¹⁹

И Судот во Стразбур не остана имун на овие дебати кои полека, но сигурно ги отвораат прашањата за надлежноста на Судот, за приватноста и слободата на изразување. Надлежноста на Судот се врзува со суверенитетот на државите членки и од тие причини генерално таа е географски определена. Случаите со интернет покренуваат прашања кои ги минуваат границите на територијалната надлежност во ситуации кога жалителот е лоциран во земја во која немало жалбена постапка за повреда направена преку интернет. Оценката на Судот е дека тоа е прашање на кое применувајќи ги принципите на приватното меѓународно право, одговор треба да дадат најпрво надлежните национални судови.¹²⁰

Во предметот на Преминини против Русија, Николај Преминин, и неговиот татко Анатолиј Преминин, се жалеа пред Судот во Стразбур за нечовечки и деградирачки третман и за повреда на правото на слобода и безбедност бидејќи Николај Преминин бил претепан од затвореници и затворски чувари додека бил во притвор чекајќи судење поради сомнение дека го хакирал безбедносниот систем на американската банка, „Грин поинт бенк“ во 2001 година, при што ја украде базата со податоци за нивните клиенти. Овој случај бил прифатен од руските судови кои утврдиле дека се надлежни да одлучуваат по овој предмет. Судот прифатил да одлучува по жалбите на овие лица, без да ја стави под прашалник надлежноста по овој предмет.

Во повеќе случаи досега Судот прифати дека ќе биде надлежен по конкретен предмет поврзан со интернет ако се утврди дека можната повреда на Конвенцијата може да ѝ се припише на некоја од земјите-членки на Конвенцијата или дека таа била сторена во рамките на надлежноста на некоја од земјите-членки на Конвенцијата. Во спротивно, ќе бидат применети критериумите за отфрлање на жалбата како *ratione personae* или *ratione loci* согласно праксата на Судот.¹²¹ Сепак, до сега мал е бројот на предметите поврзани со интернет на кои Судот имал можност да го разработи прашањето за надлежноста во сите негови спорни аспекти.

Во одлуката по жалбата на Перин против Обединетото Кралство, Судот ја отфрли жалбата на жалителот и утврди дека како жител на Обединетото Кралство жалителот не може да ја спори применливоста на законите и надлежноста на Судовите во неговиот случај. Имено, тој бил обвинет и осуден за објавување непристоен текст на интернет. Жалителот бил француски државјанин кој живеел во Обединетото Кралство а веб-страницата на која го објавил текстот била оперирана и контролирана од компанија лоцирана во САД.

7. 2. 1. Приватноста и интернетот

Иако целта на членот 8 од Конвенцијата е да го заштити поединецот од мешање од страна на јавните власти, освен оваа првенствено негативна обврска, постојат позитивни обврски својствени на делотворното почитување на приватниот и семејниот живот.¹²² Овие обврски може да вклучат усвојување мерки кои имаат за цел да обезбедат почитување на приватниот и семејниот живот дури и во областа на односите меѓу поединците.¹²³ Позитивните обврски за државата треба да обезбедат и делотворно почитување на приватниот живот на лицата, особено на правото на почитување на угледот.¹²⁴ Во врска со тоа, нападот врз личната чест и угледот мора да достигне одреден степен на сериозност и тој мора да биде сторен на начин којшто предизвикува штета во однос на личното уживање на правото на почитување на приватниот и семејниот

119. Tully, Stephen (2014) A human right to access to Internet? Problems and prospects; Publisher Human rights law review, vol. 14, no. 2 (2014), p. 175-195.

120. Преминини против Русија, по жалба бр. 44973/04, пресуда од 10 февруари 2011 година.

121. Бен ел Махи против Данска, одлука по жалба бр. 5853/06, ECHR 2006XV.

122. Ајри против Ирска, пресуда од 9 октомври 1979, § 32, Series A no. 32; X and Y против Холандија, цитирана погоре, §§ 23-24 и 27; Огуст против Обединетото Кралство, одлука по жалба бр. 36505/02, донесена на 21 јануари 2003; М.С. против Бугарија, по жалба бр. 9272/98, § 150, ECHR 2003-XII); и К.У. против Финска, по жалба бр. 2872/02, § 43, донесена на 2 декември 2008 година.

123. Вајт тив Шведска, по жалба бр. 42435/02, § 20, пресуда од 19 септември 2006 година.

124. Петрина против Романија, цитирана погоре, §§ 34 и 35; Петренко против Молдавија, по жалба бр. 20928/05, § 52, пресуда од 30 март 2010; и Алексеј Петров против Бугарија, по жалба бр. 27103/04, одлука од 2 ноември 2010.

живот.¹²⁵ Приватниот живот ги вклучува приватноста во комуницирањето преку пошта, телефон, е-пошта и други форми на комуницирање како што е приватноста во пристапот на интернет. Приватноста вклучува фотографии и видеоклипови, како и снимки на гласот на лицето.¹²⁶ Во таа смисла, изборот на средства за кои се смета дека ќе обезбедат усогласеност со правото на приватен живот во сферата на односи помеѓу самите поединци е во принцип прашање кое потпаѓа под принципот на маргина на уважување на државите членки на Конвенцијата, која сепак оди рака под рака со европскиот надзор.¹²⁷ Судот смета дека минимален услов за еден правен систем да биде делотворен е тој да биде воспоставен и да дејствува во правец на заштита на правата коишто се опфатени со поимот „приватен живот“.

Во пресудата по предметот на Копланд против Обединетото Кралство, Судот расправаше за прашањето на правото на приватност преку користење е-пошта, интернетот и телефонските повици.¹²⁸ Жалителката, Линет Копланд, во време на настаните поврзани со нејзиниот предмет, била вработена во Карматеншир колеџ, управуван од државата. Во 1995 таа станала лична секретарка на директорот на колеџот и од крајот на 1995 од неа било побарано да соработува со новоименуваниот заменик-директор. Госпоѓа Копланд се жалеше дека за време на нејзиното работење, нејзиниот телефон, е-пошта и користењето на интернетот биле набљудувани од заменикот-директор и дека тоа засеѓало во нејзиниот приватен живот. Судот оцени дека прибирањето и складирањето лични информации за госпоѓа Копланд преку следење на нејзиното користење на телефонот, е-поштата и интернетот засеѓало во нејзиниот приватен живот и кореспонденција, и дека тие постапки не биле „во согласност со закон“ бидејќи во тоа време немало закон во врска со следење на овој вид кореспонденција. Иако Судот прифати дека понекогаш може да биде законски работодавачот да ја следи и контролира употребата на телефон и интернет на вработените, во конкретниот случај не беше докажано дека тоа било „неопходно во едно демократско општество“. Поради овие причини Судот утврди дека имало повреда на правото на приватност и дека не е неопходно да го испита случајот во однос на ефективност на правниот лек.

Во предметот на К.У. против Финска, Судот утврди дека финските власти не го заштитиле правото на приватен живот на малолетник чии лични податоци биле злоупотребени на интернет.¹²⁹ Овој случај е поврзан со жалителот во време кога имал 12 години и се однесува за оглас со сексуална содржина поставен на интернет од непознато лице. Огласот ги спомнува неговата возраст, годината на раѓање и дава детален опис на неговиот физички изглед. Поставен бил и линк со веб-страницата на жалителот каде можеле да се најдат неговата фотографија и телефонски број. Момчето станало свесно за овој оглас кога добил е-пошта од маж кој му нудел да се сретне со него. Неговиот татко побарал од полицијата да го идентификува лицето кое ја поставило информацијата на интернет со цел да покрене обвинение против него. Интернет-провајдерот го одбил ова барање сметајќи дека е обврзан со доверливоста на телекомуникациите како што всушност и било пропишано со тогашниот фински закон. Според законите на Финска од тоа време, полицијата и судовите не можеле да бараат од интернет-операторот да го открие идентитетот на лицето што ја поставило информацијата со огласот.

Поивкувајќи се на правото на почит на приватниот и семеен живот и на правото на ефективна правна заштита, жалителот пред Судот во Стразбур се жалеше на упадот во неговиот приватен живот и дека не постоела правна заштита за него во Финска. Иако пред националните судови предметот бил разгледуван од аспект на клеветата, Судот во Стразбур жалбата ја анализираше од аспект на правото на приватен живот, имајќи ја при тоа предвид заканата по физичкото и менталното здравје на момче кое било во особено чувствителна фаза од животот. За Судот, поставувањето оглас со сексуална содржина за малолетник во времето кога тој имал 12 години претставува криминален акт кој резултирал тој да биде цел на педофили и таков акт налагал ефективна истрага и кривично гонење на лицето кое ја поставило оваа информација. Судот ја нагласи потребата од засилена заштита на децата и другите ранливи поединци од вакви форми на грубо навлегување во нивниот приватен живот. Иако последователно била внесена законска заштита во финскиот правен систем, таа не била во сила во конкретното време и Финска не го заштитила правото на приватен живот на ова лице бидејќи доверливоста на информацијата за оној кој ја поставил добила примат во однос на неговиот физички и морален интегритет.

125. А. против Норвешка, по жалба бр. 28070/06, § 64, пресуда од 9 април 2009, Миколајова против Словачка, по жалба бр. 4479/03, § 55, пресуда од 18 јануари 2011 и Робертс и Робертс против Обединетото Кралство, по жалба бр. 38681/08, §§ 40-41, одлука од 5 јули 2011.

126. Сиака против Италија, жалба бр. 50774/99, § 29, ECHR 2005-I како и P.G. и J.H. против Обединетото Кралство, по бр. 44787/98, §§ 59-60, ECHR 2001IX.

127. Мосли против Обединетото Кралство, цитирана погоре, § 107.

128. Копланд против Обединетото Кралство по жалба бр. 62617/00, пресуда од 3 април 2007 година.

129. К.У. против Финска, по жалба бр. 2872/02 пресуда од 2 декември 2008 година.

7. 2. 2. Интернетот и слободата на изразување

Ограничувањето на слободата на изразување мора да биде интерпретирано многу стриктно и државите-членки на Конвенцијата мора да докажат дека тоа било „неопходно во демократско општество“ да резултира од „неодложна општествена потреба“ да биде пропорционално на легитимната цел наведена во вториот став на членот 10 од Конвенцијата и секогаш форма на судска одлука која ќе содржи релевантно и задоволувачко образложение. Во врска со интернет-изданијата, имајќи ги предвид генералните принципи поврзани со слободата на изразување, Судот посочи дека „Во светлината на пристапноста и капацитетот да прибира и дистрибуира голема количина информации, интернетот игра важна улога во подобрувањето на пристапот до информациите и во олеснувањето на ширењето на информациите општо. Одржувањето на архивите на интернет е критичен аспект на оваа улога и Судот таквите архиви смета дека потпаѓаат под опсегот на заштитата обезбедена со членот 10,“¹³⁰

Пресудата во предметот на Едиторијал борд оф правоје дело и Штеkel против Украина,¹³¹ беше прва пресуда во која Судот посочи дека државата има позитивна обврска да креира соодветна законска рамка која ќе обезбеди ефективна заштита на новинарската слобода на интернет. Во наведениот случај, жалителите биле казнети со паричен надомест за реобјавување на веќе објавен текст на интернет од анонимен автор, кој бил со клеветничка содржина. Текстот бил придружен со кратка забелешка која го посочувала изворот на информацијата и дистанцираност од текстот. Од објавувачите било побарано да објават демант и извинување иако тие не биле предвидени во националното законодавство. За печатот кој е значајно претставен на интернет, слободата да се пренесе и да се добие информација и гаранциите во таа насока имаат особено значење. Тој има должност да дава информации и идеи за прашања од јавен интерес.¹³² Судот утврди дека во наведениот случај, во Украина немало закон кој дозволувал ограничување во врска со реобјавување на содржина која веќе била објавена на интернет, дека постапката на националните судови не била „предвидена со закон“ и дека тие не ги имале предвид дури ни одредбите од законот кои се однесувале на печатените медиуми.

За да се оправда пресудата дека некој извршил клевета преку интернет, домашните судови мора да дадат релевантни и задоволителни причини кои Судот може да ги прифати. Во предметот на Перин против Обединетото Кралство, Судот посочи дека „имајќи предвид дека жалителот кој учествувал во објавувањето на непристоен веб-сајт од страна на компанијата на која тој беше најголемиот акционер, заработил финансиски со објавувањето неприсојни фотографии на неговата прегледана страница, разумно било од страна на националните власти да земат предвид дека чисто парична казна нема да претставува доволна казна или да го заплаши.“¹³³

Сè посилното влијание на интернетот го водеше Судот кон градење специфичен баланс помеѓу заштитата на слободата на изразување и почитта кон другите права. Така на пример, правата на малолетниците мора да бидат секогаш и во сите ситуации заштитени имајќи ја предвид нивната ментална и физичка ранливост, особено ако се има на ум дека леснотијата со која тие сами доаѓаат бесплатно до информации на интернет или стануваат цел на педофили на интернет. Во врска со опасноста од детска порнографија на интернет, државите мора да обезбедат силна правна рамка за заштита.¹³⁴ Во исто време, секогаш кога предмет на вест од страна на новинарот е малолетник тој мора да води сметка за овој факт и за последиците по моралот, психичкиот развој и приватниот живот на малолетникот. Во предметот на Алексеј Овчинков против Русија, новинарот беше одговорен за клевета во граѓанска постапка против него поради вест која тој ја објавил во врска со дете кое било предмет на сексуална злоупотреба од други деца при престојот во летен камп. Веста го содржела идентитетот на родителите на престапниците.

Забраната за прикачување постер на автопат кој ја содржел веб-адресата на здружение чии членови биле обвинети за сексуални активности со малолетници и за промовирање на „генеокарија“ предлагајќи клонирачки услуги и најавувајќи раѓање на клонирани деца, беше оценета како пропорционална и неопходна за заштитата на здравјето, моралот и во спречувањето криминал во предметот на Мувмент релиен свис против Швајцарија.

130. Тајмс њуспепер ЛТД против Обединетото Кралство, по жалби бр. 1 и 2, бр. 3002/03 and 23676/03, § 27, пресуда од 10 март 2009 година.

131. Едиторијал борд оф правоје дело и Штеkel против Украина, по жалба бр. 33014/05, пресуда од 5 мај 2011

132. Опсервер и Гардијан против Обединетото Кралство, по жалба бр. 13585/88 пресуда од 26.11.1991, Series A no. 216.

133. Перин против Обединетото Кралство (одлука), цитирана погоре.

134. К.У.против Финска, цитирана погоре, §§ 41-50.

Влијанието на информациите се мултиплицира кога тие се поставени на интернет или кога се изложени на јавно место со референца на одредена веб-страница. Овие елементи го засилуваат интересот за преземање мерки кои би го ограничиле можното дистрибуирање одредени информации кои ги исполнуваат условите за примена на ставот два од членот 10. Сепак, ограничувањата мора да бидат пропорционални на целта што се сака да се постигне.¹³⁵ Конвенцијата не им налага на медиумите да обезбедат претходно предупредување до индивидуите дека планираат да објават одредена информација за нив. Во пресудата по предметот на Мосли против Обединетото Кралство, весникот на својата веб-страница објавил детали, слики и видео во врска со сексуални активности на јавна личност. Во два дена видеото го погледнале повеќе од еден милион посетители на веб-страницата. Жалителот не бил во можност да го спречи објавувањето иако влијанието на неговиот приватен живот и тој за тоа добил паричен надомест.¹³⁶

Несомнено, дека во врска со информации на интернет, државата мора да гарантира заштита во поглед на угледот на лицата, доверливите информации или информациите од приватен карактер за кои секоја индивидуа може да очекува дека нема да бидат објавени без нејзина или негова согласност.

7. 2. 3. Интернетот и јакнењето на новинарската одговорност

Должност на новинарите е да се грижат за правилно применување на принципот на одговорно новинарство со проверка на точноста на објавената информација, особено ако се работи за информација за факти или настани кои поминале и во однос на кои нема ургентност. Судската пракса зборува за „добра волја на новинарот, етика и за сигурна информација“. Судот повеќепати нагласува дека слободата на изразување застанува онаму каде почнува намерата едноставно да се задоволи љубопитноста на одредени читатели за сметка на правото да се почитува приватниот и семејниот живот. Печатот не смее да ослободи детали од приватниот и семејниот живот на лица кои иако се на интернет, немаат за цел јавна или политичка дебата за прашања од јавен интерес. Јавна личност не смее да биде изложена на јавниот суд во врска со детали од приватниот живот на членови на семејството дури и кога тие податоци се достапни на интернет.¹³⁷

Покрај тоа, слободата на изразување на интернет не прифаќа и не дозволува расна дискриминација и омраза, независно за која форма на медиум се работи. Така на пример, во предметот на Ферет против Белгија, политички лидер и сопственик на веб-страница беше осуден за ксенофобични забелешки во однос на емигранти и Судот оцени дека постоела „неопходна општествен потреба“ да се заштитат правата на емигрантската заедница.¹³⁸ Дискриминацијата низ политичка порака е уште поопасна кога е распространета преку објава на интернет.¹³⁹

Случајот на Делфи Ас против Естонија покрената прашање дали порталот кој ја поставува информацијата на интернет има одговорност и во однос на навредливи коментари кои се граничат со говор на омраза.¹⁴⁰ Порталот се жалеше пред Судот во Стразбур дека одговорноста за коментарите на читателите ја доведува во прашање неговата слобода на изразување. Судот нагласи дека утврдувањето одговорност на порталот од страна на естонските судови било оправдано и пропорционално особено затоа што: коментарите биле длабоко навредливи; порталот не успеал да го спречи нивното објавување, профитирал од нивното постирање и дозволил авторите да останат анонимни и казната од 320 евра определена од естонските судови не била претерана.

Друга димензија поврзана со интернетот и слободата на изразување е и правото на интелектуална сопственост кое беше покренато во предметите Јилдирим и Ақдениз, и двата против Турција.¹⁴¹ Имено, во предметот на Јилдирим против Турција, забраната за интернет-провајдерот имала ефект и во однос на пристапот до веб-страницата на жалителот. Судот прифати дека ова не била забрана туку рестриктивен пристап до интернет, при тоа посочувајќи дека интернетот денес е една од главните форми на практикување на слободата на изразување и дека применетата мерка посегнала по правото на слобода на изразување на жалителот.

135. Мувмент релиен свис против Швајцарија, по жалба бр. 16354/06, пресуда на Големиот Судски совет од 13 јули 2012 година.

136. Мосли против Обединетото Кралство, цитирана погоре.

137. Алексеј Овчиников против Русија, цитиран погоре, §§ 50-52 и Тајмс њуспеперЛТД против Обединетото Кралство (бр. 1 and 2), цитиран погоре, § 47.

138. Ферет против Белгија, по жалба бр. 15615/07, § 80, пресуда од 16 јули 2009 година.

139. Вилјем против Франција, цитирана погоре, §§ 36-38.

140. Делфи Ас против Естонија, жалба бр. 64569/09 пресуда на Големиот судски совет од 16 јуни 2015 година.

141. Јилдирим против Турција, по жалба бр. 3111/10; и Ақдениз против Турција, по жалба бр. 20877/10.

7. 3. Говорот на омраза и слободата на изразување¹⁴²

Иако не постои широко прифатена дефиниција за говорот на омраза, во праксата на Судот се користи препораката на Комитетот на министри на Советот на Европа за „говорот на омраза“.¹⁴³ Оваа препорака утврдува дека под говор на омраза би требало да се подразберат сите форми на изразување кои шират, поттикнуват, промовираат или оправдуваат расна омраза, ксенофобија, анти-семитизам или други форми на омраза, базирани на нетрпеливост, вклучувајќи ја и нетрпеливоста изразена преку агресивен национализам и етноцентризам, дискриминација и непријателство кон малцинствата, мигрантите и луѓето со емигрантско потекло.

Сепак, иако ја користи оваа препорака, Судот има определба да не се врзува со прецизна дефиниција или со класификации кои ги утврдиле националните судови туку да поаѓа од конкретните околности на случајот, контекстот на конкретниот исказ и од последиците. На овој начин, Судот го претпочита „автономниот концепт“ и не ги ограничува своите активности во идните случаи. Затоа, до сега Судот во Стразбур идентификуваше бројни форми на изразување кои се сметаат за спротивни на Конвенцијата (ксенофобија, расизам, анти-семитизам, агресивен национализам, дискриминација на малцинства и емигранти...) и нема сомневање дека конкретни изрази кои можат да бидат навредливи за одредени поединци или групи кои не се посебно заштитени со правото на слободата на изразување, може да претставуваат говор на омраза. Судот нагласува повеќепати дека ако контекстот на некоја изјава или коментар е во врска со конфликт, ако е од тензишна природа или, пак, се однесува на особено ранлива група лица, медиумите би требало да бидат особено чувствителни и претпазливи при пренесувањето информации и коментирањето. Во такви ситуации, не само новинарите туку и политичарите, личностите кои влијаат на формирањето на јавното мислење понесуваат посебни одговорности и должности бидејќи токму тие може да станат „средство за ширење на говор на омраза и насилство“.¹⁴⁴ Овде несомнено спаѓа и хомофобичниот говор кој може да се подведе под категоријата говор на омраза.¹⁴⁵

Низ судската пракса, Судот разви два пристапи во врска со „говорот на омраза“: со примена на членот 17 (забрана од злоупотреба на слободите и правата утврдени со Конвенцијата) или со примена на ограничувањата утврдени во членот 10 став 2 од Конвенцијата.

7. 3. 1. Забрана од злоупотреба на слободите и правата

Примената на забрана од злоупотреба на слободите и правата утврдени со Конвенцијата почива на ставот дека нема простор за слобода на идеи кои шират негаторство и неслободарски идеи и има за цел да се оневозможат тоталитарните групи да ги злоупотребуваат принципите утврдени со Конвенцијата и да се гарантира постојано одржување на системот на демократските вредности вградени во основата на Конвенцијата. Членот 17 од Конвенцијата обврзува на толеранција и почит на правата и слободите на другите лица во општеството и се користи како главна основа во случаите во врска со негирањето на холокаустот и прашањата поврзани со историски факти.¹⁴⁶ Целта е да се спречат тоталитарните групи од експлоатација во нивни интереси и цели, на принципите утврдени со Конвенцијата и да се гарантира постојано одржување на системот на демократските вредности вградени во Конвенцијата.¹⁴⁷

142. Види поопширно излагање првпат објавено во однос на Практиката на Европскиот суд за правата на човекот во врска со предметите за говорот на омраза кај Камбовски В. и Лазарова Трајковска М.(2012) Правна анализа на концептот на казненото дело на омраза и говорот на омраза, ОБСЕ (од стр 51-61).

143. Препорака R (97) 20 на Комитетот на Министрите на Советот на Европа до државите членки за „говорот на омраза“, (The Recommendation R (97) 20 of the Committee of Ministers to the Member States on “hate speech”) усвоена од Комитетот на Министри на 30 октомври 1997, на 607тиот состанок.

144. Sürek против Турција [GC], No. 26682/95, ECHR 1999-IV.

145. The report “Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in the EU Member States Part I – Legal Analysis” (European Union Agency for Fundamental Rights), June 2008, и во The White Paper on Intercultural Dialogue adopted at the 118st session of the Committee of Ministers, 7 May 2008).

146. Во случајот на Лехидекс и Исорни против Франција, цитиран погоре, Судот направи разграничување во кои случаи членот 17 би бил применлив и утврди дека овој член ќе се користи како главна основа во случаите во врска со негирањето на холокаустот и прашањата поврзани со историски факти.

147. Во случајот на Лавлес (по. 3) против Ирска, цитиран погоре, Судот утврди дека: „...никој не може да биде во можност да ги искористи предностите на одредбите на Конвенцијата за извршување акти кои имаат за цел повреда на споменатите права и слободи...”

Во одлуката за недопуштеност во случајот на Глимервен и Хагенбек против Холандија, повикувајќи се на пресудата во Хендсајд против Велика Британија, Комисијата укажа на должностите и одговорностите кои произлегуваат од правото на слобода на изразување и подвлече дека „член 17 не дозволува употреба на член 10 за да се шират идеи кои се расно дискриминаторски“.¹⁴⁸ Во предметот на Гарауди против Франција, Судот го примени член 17 и не прифати жалителот да се повика на слободата на изразување.¹⁴⁹

Одлуката за недопуштеност во предметот на Иванов против Русија почива на предмет поврзан со етничка омраза. Имено, жалителот сопственик и уредник на весник бил осуден за јавно поттикнување етничка омраза преку употреба на средствата за јавно информирање. Жалителот одобрил и публикувал серија написи во кои ги портретирал Евреите како извор на злото во Русија. Тој ја обвинува целата оваа етничка група за конспирација против рускиот народ и им припишал фашистичка идеологија на еврејските водства, го порекнувал правото на Евреите на национално достоинство, тврдејќи дека тие не формираат нација. Судот немаше дилема дека жалителот има анти-семитски погледи и дека низ неговите публикации присутна е етничка омраза кон Евреите. Според Судот, „Таков генерален и жесток напад кон етничката група е во спротивност со конвенциските вредности, имено толеранцијата, социјалниот мир и недискриминацијата“. Заклучокот на Судот беше дека „поради причините од членот 17 од Конвенцијата, жалителот нема да може да се користи од заштитата дадена со членот 10 од Конвенцијата“ поради што неговата жалба беше отфрлена како недопуштена *ratione materiae* во согласност со одредбите на Конвенцијата.¹⁵⁰

Досегашната судска пракса има јасен став дека одрекувањето на темните моменти на историјата и особено посегнувањето по слободите и правата на другите не можат да се користат како форма да се одрекува минатото. Членот 17 утврдува дека ниту една одредба од Конвенцијата не може да се толкува на начин според кој на некоја држава, група или поединец им е дадено право да преземаат активности или постапки со кои се загрозува некое право или слобода што се признати со Конвенција или да ги ограничуваат овие права и слободи во мерка поголема од онаа предвидена со Конвенцијата.

7. 3. 2. Ограничување на говорот на омраза

Во најголем број од предметите пред Судот говорот на омраза е дел од судската пракса во врска со ограничување на правото на слободата на изразување. Ова право може да биде ограничено поради една или повеќе причини наведени во член 10 став 2 од Конвенцијата доколку за тоа постојат јасни правни основи кои овозможуваат процесни и суштински гаранции, ако има јасна легитимна цел и ако постои баланс меѓу приватниот наспроти јавниот интерес. Остварувањето на правото на слобода на изразување вклучува обврски и одговорности и може да биде применето под услови утврдени со закон „кои во едно демократско општество претставуваат мерки неопходни за државната безбедност, територијалниот интегритет и јавната безбедност, заштитата на редот и спречувањето нереди и злосторства, заштитата на здравјето или моралот, угледот или правата на другите, за спречување на ширењето доверливи информации или за зачувување на авторитетот и непристрасноста на судството.“ Главните принципи за балансирањето меѓу приватниот и јавниот интерес беа утврдени во случајот на Хендсајд и за Судот „државните власти се во принцип во подобра позиција од меѓународните судии во давањето мислење за точната содржина на овие барања, како и за ‘неопходноста’ од ‘ограничување’ или ‘казна’...“¹⁵¹

Кога се соочува со прашање поврзано со ограничување на правото на слобода на изразување поради говор на омраза, Судот го анализира случајот во неговата целина, односно во контекст со околностите поврзани со тој случај. Главно прашање за Судот е дали жалителот имал намера да шири идеи и мислења преку користење на говорот на омраза или, пак, се обидува да пренесе информација од јавен интерес. Правилото е слобода на изразувањето, а секое ограничување на слободата на изразување мора да биде исклучок. Ограничување на слободата на изразување може да се оправда само со „императивна неопходност“ а тоа наметнува постоење на „итна општествена потреба“. Исклучоците во однос на ограничувањето на правото на оваа слобода мора да бидат интерпретирани многу строго и јасно.

148. Глимервен и Хагенбек против Холандија, цитирана погоре.

149. Според Давид Кин, поимот „директно или индиректно“ повикување на член 17 „...ја одразува историјата на употребата на оваа одредба. Комисијата директно се повика член 17 во одлуката по предметот Глимервен, а индиректно во одлуките по предметите на Кинен и Ремер.“ Keane David, (2007) *Attacking Hate Speech Under Article 17 of The European Convention On Human Rights*, Netherlands Quarterly of Human Rights, Volume 25 No.1 март 2007 стр. 650.

150. Иванов против Русија, одлука за недопуштеност од 20 февруари 2007 по жалба бр. 35222/04.

151. Хендсајд против Обединетото Кралство, §48.

При оценката дали ограничувањето на слободата на изразување било во согласност со конвенциското право, Судот утврдува неколку важни стандарди: применетата мерка за ограничување да биде пропишана со закон; да има легитимна цел; ограничувањето да е неопходно во демократско општество силно поткрепено со релевантно образложение; и да се обезбеди пропорционален и фер баланс меѓу средствата употребени и индивидуалната слобода на изразување.

Говорот на омраза може да биде препознаен во повеќе сфери од човековото живеење. Сепак, имајќи ја предвид чувствителноста на мултикултурно општество како што е македонското, од посебен интерес може да бидат искуствата на Судот во однос на говорот на омраза во политиката, во врска со верата, расата, сексуалната ориентација и негаторството.

1. Во врска со слободата на изразување во политиката, Судот има став дека правото на слобода на изразување е „скапоцено за сите“ и дека е „особено важно за политичките партии и нивните активни членови...“, бидејќи тие ги претставуваат избирачите и нивните интереси. Сепак, оваа слобода не е апсолутна и налага „политичарите да го избегнуваат во своите политички говори ширењето на коментари кои би можеле да водат кон нетолеранција“.¹⁵² Од овие причини Судот ја нагласува посебната одговорност на политичарите во борбата против нетолеранцијата. Во случајот на Фарук Темел против Турција, Судот утврди дека правото на слобода на изразување на жалителот било повредено од страна на турските власти кога поради изјава прочитана во медиумите во која ја критикува интервенцијата на Соединетите Американски Држави во Ирак и нивниот пристап во однос на изречена санкција за лидер на терористичка организација, бил осуден за ширење на пропаганда врз основа на тврдењето дека јавно го бранел ширењето насилство со терористички методи. Според Судот во Стразбур, неговиот говор не ги наведува другите на насилство, вооружен отпор или востание и не достигнал ниво на говор на омраза.¹⁵³ Слободата на политичката дебата е еден од клучните концепти на демократско општество кој е присутен во конвенциското право. Од друга страна, лимитите на прифатлив критицизам во однос на политичарите се многу пошироки споредено со лимитите кои се однесуваат на приватни лица.

2. Во последните неколку години Судот зачестено се соочува со случаи на говор на омраза поврзан со расната или етничката припадност.¹⁵⁴ Во некои од овие предмети се „... рефлектираат анти-емигрантскиот и анти-исламскиот дискурс присутен во многу европски земји и кој главно се поврзува со пропагандата на омраза,“¹⁵⁵

Случајот на Џерсилд против Данска беше првиот случај на говор на омраза кој по бројните одлуки за недопуштеност, Судот го прифати како допуштен и заврши со пресуда на Големиот судски совет. Овој случај е особено интересен од аспект на говорот на омраза и новинарската слобода на изразување.¹⁵⁶ За разлика од овој случај, во случајот на Лерој против Франција, Судот не најде елементи на повреда на правото на слобода на изразување. Имено, г. Лерој, карикатурист по професија, објавил карикатура во еден баскијски неделник во која го претставил нападот на Светскиот трговски центар во Њујорк со текст „Ние сите сонуваме за ова...Хамас го направи“. Откако бил казнет со парична казна за „одобрување тероризам“, г. Лерој пред Судот се повика на тоа дека со оваа осуда била повредена неговата слобода на изразување.¹⁵⁷ Оценката на Судот беше дека и покрај малиот тираж на весникот, преку објавената карикатура била предизвикана јавна реакција за поттикнување насилство и имала влијание врз јавниот ред во Баскија. Затоа заклучокот беше дека државата не ја прекршила Конвенцијата казнувајќи го г. Лерој и дека правото на слобода на изразување во овој конкретен предмет не било повредено. Една од последните пресуди на Големиот судски совет, поврзана со говорот на омраза во врска со расната припадност е пресудата по предметот на Аксун против Турција. Г. Аксу пред Судот во Стразбур наведе дека во три публикации (книга за Ромите и два речника) финансирани од Владата, вклучени се изрази и забелешки кои изразуваат анти-ромски чувства. Големиот судски совет оцени дека нема елементи да го анализира овој случај од аспект на забрана од дискриминација и предметот го

152. Инкал против Турција, пресуда на ГС од 09.06.1998 година, по жалба бр. 22678/9322678/93

153. Фарук Темел против Турција, пресуда од 01.02.2011 по жалба бр. 16853/05).

154. Една од поновите пресуди е пресудата во предметот на Ферет против Белгија од 16 Јули 2009 година или на пример и пресудата на Сулас и другите против Франција од 10 Јули 2008 година.

155. Françoise Tulkens (When to say is to do Freedom of expression and hate speech in the case-law of the European Court of Human Rights) Freedom of Expression, Essays in Honour of Nicolas Bratza, pp.291 (Wolf Legal Publishers 2012).

156. Џерсилд против Данска, пресуда на ГС од 23.09.1098 година по жалба бр.15890.89.

157. Лерој против Франција, пресуда од 2.10.2008 по жалба бр. 36109/03.

расправаше во врска со правото на почит на приватниот и семеен живот. Притоа, Судот утврди дека книгата и двата речници не се со навредлива содржина за Ромите и не утврди повреда на членот 8 од Конвенцијата.¹⁵⁸

3. Во случајот на Вејделанд и другите против Шветска, Судот посочи дека дискриминацијата базирана на сексуалната ориентација е подеднакво сериозна како и дискриминацијата врз основа на раса, потекло и боја на кожата¹⁵⁹. Жалителите во овој предмет, во шкафовите на учениците во средно училиште дистрибуирале 100 летоци со навредлива содржина за хомосексуалците. Летоците содржеле информации и изјави дека хомосексуалците имаат „девијантна сексуална наклонетост“, имаат „морално деструктивен ефект врз општеството“ и дека се одговорни за развојот на ХИВ и СИДА. Иако жалителите пред Судот посочија дека нивната цел била да покренат дебата во училиштата, Судот утврди дека ваквите изјави претставуваат сериозни и штетни тврдења, дури и ако тие не биле директен повик за омраза. Судот заклучи дека ограничувањето во однос на правото на слобода на изразување разумно било утврдено од страна на шведските власти како неопходно во демократско општество заради заштита на угледот и правата на другите.

4. Во одлуката за недопуштеност во случајот на Норвуд против Обединетото Кралство, жалителот, кој бил партиски активист на Бритиш нејшнл парти (BNP), поставил на прозорецот од неговиот стан голем постер со кулите-близначки во пламен, со зборовите „Исламот надвор од Британија – Заштита за британскиот народ“ и симбол на полумесечина и ѕвезда поставени во знак за забрана. Жалителот меѓу другото пред националните судови бил обвинет за непријателство кон расна или верска група, за испишување знак и други видливи изрази со кои се заканува, злоупотребува или навредува, вознемирува. Судот во Стразбур го прифати пристапот на националните судови имајќи предвид дека „зборовите и сликите на постерот се јавен израз на напад на сите муслимани во Обединетото Кралство. Таков општ, жесток напад против религиозна група, поврзувајќи ја групата со голем чин на тероризам, спротивно е на вредностите прокламирани и гарантирани со Конвенцијата, односно толеранција, социјален мир и недискриминација. Со поставувањето постер на својот прозорец, жалителот направил чин во контекст на член 17, кој не потпаѓа под заштитата на член 10 или 14 ...“.

5. Уште една форма која Судот ја препознава како форма преку која се преточува говорот на омраза е негаторството. Во предметот Гаради против Франција, авторот на книгата насловена како *Les mythes fondateurs de la politique israélienne* (Основачките митови на израелската политика), беше обвинет за порекнување на злосторства против еврејската заедница и за поттикнување расна дискриминација и омраза. Судот ја прифати оцената на националните судови дека содржината на книгата е впечатливо негаторска и посочи дека: „порекнувањето злосторства против човештвото е ... една од најсериозните форми на расна клевета и поттикнување омраза за Евреите“ и дека овие постапки се спротивни на фундаменталните вредности на Конвенцијата.

158. Аксу против Турција жалба бр 4149/04 и 41029/04, пресуда на ГС од 15.03.2012).

159. Вејделанд и други против Шведска, пресуда од 09.02.2012 година по жалба бр. 1813/07.

Библиографија

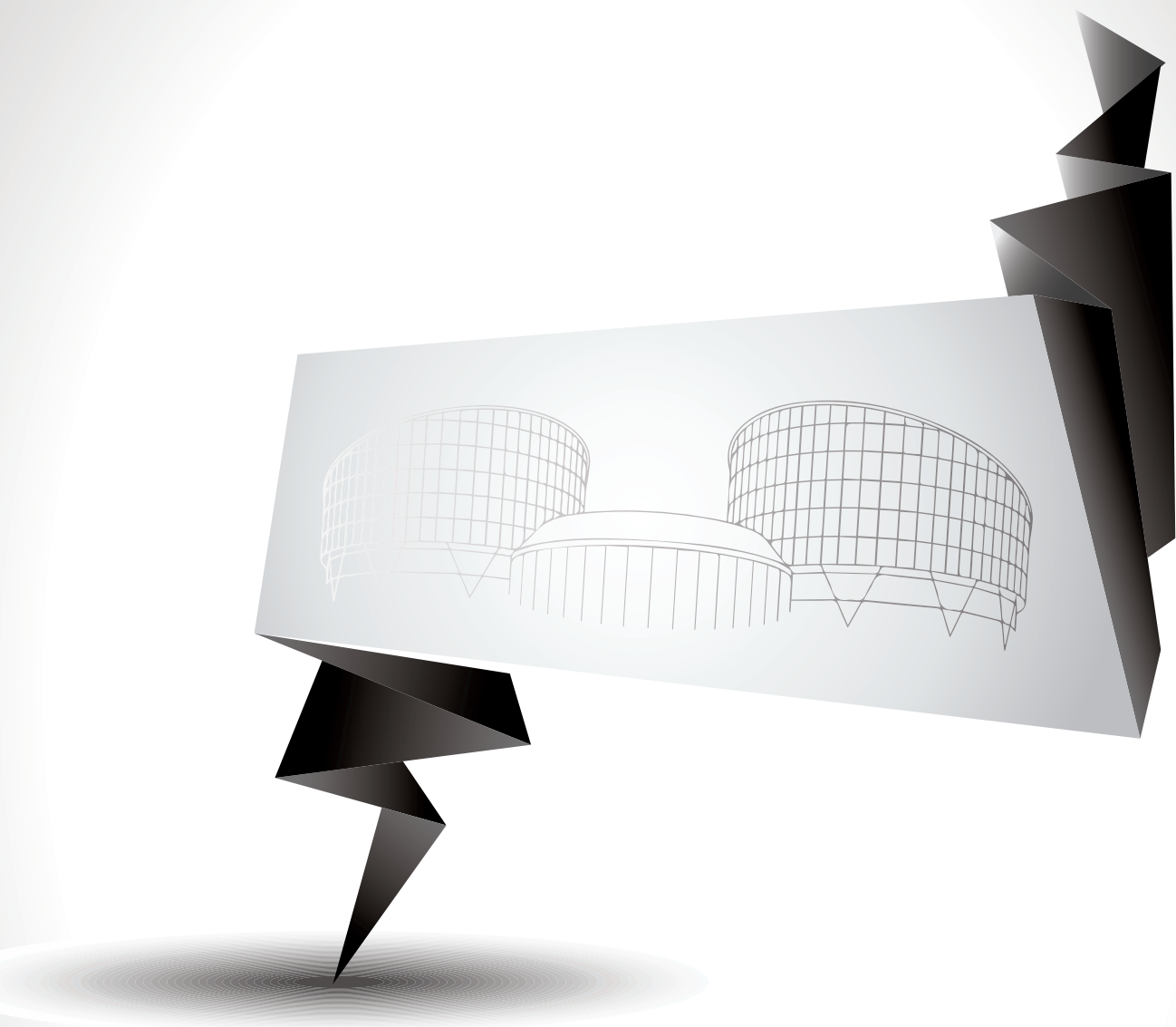
- Barendt, Eric (2013) *Defamation and the Net: Anonymity, Meaning and ISPs, Free speech in an internet era : papers from the Free Speech Discussion Forum* / edited by Clive Walker, Russell L. Weaver. - Durham, North Carolina : Carolina Academic Press, 2013. - p. 107-120.
- Bates Ed, (2010) *The Evolution of the European Convention on Human Rights From its Inception to the Creation of a Permanent Court of Human Rights*; Oxford University Press
- Costa Jean-Paul, (2004) "Some Aspects of the Influence of the European Convention on Human Rights on Domestic Law" - Canivet G; Andenas M. and Fairgrieve D.; (editors) *Comparative Law Before the Courts*
- van Dijk, P., F. van Hoof, A. van Rijn, L. Zwaan (eds) (2006) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights - Intersentia* (Antwerpen – Oxford)
- Friberg Erik, (2009) "Bringing Rights Home or How to deal with repetitive applications in the future" Round Table Bled – Slovenia (21-22 September 2009)
- Grabenwarter Christoph (2014), *European Convention on Human Rights, Commentary*, C.H. Beck. Hart. Nomos Helbing Lichtenhahn Verlag
- Harris, D.J., M.O'Boyle, E.P. Bates, C.M. Buckley (2009) *Law of the European Convention on Human Rights*, Second edition Oxford University Press
- Lазарова Трајковска Мирјана (2015) *Privacy, freedom of expression and Internet; Essays in Honour of Dean Spielmann*, Wolf Legal Publishers (WLP)
- O'Boyle Michael, "The Convention System as a Subsidiary Source of Law" Conference on the principle of subsidiarity "Strengthening subsidiarity: integrating the court's case-law into national law and judicial practice" Скопје 1-2 октомври 2010 година.
- Камбовски В. Лазарова Трајковска М., (2012) *Правна анализа на концептот на казненото дело на омраза и говорот на омраза*, ОБСЕ
- Keane, David (2007) "Attacking hate speech under Article 17 of the European Convention on Human Rights" *Netherlands quarterly of human rights*, vol. 25, no. 4 (Dec.): 641-663
- Sajo, Andras (2004) *Freedom of expression*, Warszawa : Institute of Public Affairs.
- Tully, Stephen (2014) *A human right to access to Internet? Problems and prospects*; Publisher Human rights law review, vol. 14, no. 2 (2014), p. 175-195.
- Tulkens Françoise (When to say is to do Freedom of expression and hate speech in the case-law of the European Court of Human Rights) *Freedom of Expression, Essays in Honour of Nicolas Bratza*, pp.291 (Wolf Legal Publishers 2012).

Правни акти

- Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms as amended by Protocol No.11 and Protocol 14 (<http://www.echr.coe.int>)
- Закон за ратификација на Конвенцијата за заштита на човековите права и фундаменталните слободи (објавен во "Службен весник на Република Македонија" бр. 11/97);
- Закон за парничната постапка (пречистен текст) „Службен весник на РМ“, бр. 7/2011 член 400;
- Закон за Судовите ("Службен весник на РМ", броеви 58/2006, 35/2008, 150/2010);
- Законот за Судскиот совет на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ број 60/2006 и 150/2010);
- Закон за Академија за судии и јавни обвинители;
- Закон за извршување на пресудите на Европскиот Суд за правата на човекот "Службен весник на РМ" бр. 67/2009;
- Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета („Службен весник на РМ, бр.143/2012).
- Препорака R (97) 20 на Комитетот на Министрите на Советот на Европа до државите членки за „говорот на омраза„, (The Recommendation R (97) 20 of the Committee of Ministers to the Member States on "hate speech") усвоена од Комитетот на Министри на 30 октомври 1997
- The report "Homophobia and Discrimination on Grounds of Sexual Orientation in the EU Member States Part I – Legal Analysis" (European Union Agency for Fundamental Rights), June 2008, и во The White Paper on Intercultural Dialogue adopted at the 118st session of the Committee of Ministers, 7 May 2008).
- Recommendation Rec(2004)6 of the Committee of Ministers to the Member States on the European Convention on Human Rights in university education and professional training from 12 May 2004 (<http://www.coe.int>);
- Resolution Res (2004)3 of the Committee of Ministers on judgments revealing an underlying systemic problem (adopted by the Committee of Ministers on 12 May 2004, at its 114th Session);
- Recommendation Rec(2004)6 of the Committee of Ministers to Member States on the improvement of domestic remedies (adopted by the Committee of Ministers on 12 May 2004. at its 114th Session) ([http://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec\(2004\)6&Language=lanEnglish&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383](http://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=Rec(2004)6&Language=lanEnglish&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383));
- Судска пракса на Европскиот суд за човековите права
- A. против Норвешка, по жалба бр. 28070/06, пресуда од 9 април 2009 година.
- Airey против Ирска, по жалба бр. 6289/73, пресуда од 9 октомври 1979 година.
- Aleksey Ovchinnikov против Русија, по жалба бр. 24061/04 пресуда од 16 декември 2010 година.
- Alkaya против Турција, жалба бр. 34438/04, § 58, пресуда од 16 април 2009 година.
- Akdeniz против Турција, по жалба бр. 20877/10 пресуда од 11 март 2014 година.
- Aksu против Турција жалба бр 4149/04 и 41029/04, пресуда на ГС од 15.03.2012).
- Arpleby и останатите против Обединетото Кралство, по жалба бр. 44306/98, ECHR 2003-VI ;
- August против Обединетото Кралство, одлука по жалба бр.36505/02, донесена на 21 January 2003;
- AutronicAG против Швајцарија, пресуда од 22 мај 1990, Series ANo. 178

- AxelSpringer против Германија, по жалба бр. 39954/08, пресуда на Големиот Совет од 7 февруари 2012 година
- Vaka против Унгарија [GC], по жалба бр.20261/12, § 161, ECHR 2016
- Ben El Mahi против Данска, одлука по жалба бр. 5853/06, ECHR 2006XV.
- Bladet Tromsø and Stensås против Норвешка, пресуда од 20 мај 1999 по жалба бр. 21980/93.
- Colaco Mestre and SIC – Sociedade Independente de Comunicação, S.A. против Португалија, жалба бр. 11182/03, § 27, пресуда од 26 април 2007 година;
- Corland против Обединетото Кралство по жалба бр. 62617/00, пресуда од 3 април 2007 година.
- Campos Dâmaso против Португалија, по жалба бр. 17107/05, пресуда од 24 април 2008 година.
- Dąbrowski против Полска, пресуда од 19 декември 2006 по жалба бр. 18235/02 & 3.
- Dalban против Романија, жалба бр.28114/95 од 28 септември 1999 година.
- Delfi AS против Естонија, по жалба бр. 64569/09, пресуда на Големиот судски Совет од 16 јуни 2015 година.
- Dink против Турција, по жалби бр. 2668/07, 6102/08, 30079/08, 7072/09 и 7124/09, пресуда од 14.септември 2010 година;
- Dupuis and Others против Франција, по жалба бр. 1914/02 ECЧП 2007-VII;
- Editions Plon против Франција, по жалба бр. 58148/00, § 42, ECЧП 2004-IV;
- Editorial Board of Pravoye Delo и Shtekel против Украина, по жалба бр. 33014/05, пресуда од 5 мај 2011 година.
- Eerikainen и други против Финска по жалба бр. 3514/02, § 65, пресуда од 10 февруари 2009 година.
- Egeland и Hanseid против Норвешка, по жалба бр. 34438/04, пресуда од 16 април 2009 година;
- Erbakan против Турција, по жалби бр. 32153/03 32155/03, пресуда од 20 септември 2009 година
- Ernst и останатите против Белгија, пресуда од 15 јули 2003 година, по жалба бр. 33400/96
- Faruk Temel против Турција, пресуда од 01.02.2011 по жалба бр. 16853/05).
- Féret против Белгија, по жалба бр. 15615/07, § 80, пресуда од 16 јули 2009 година.
- Flinkkilä и други против Финска, жалба бр. 25576/04, пресуда од 6 април 2010 година. Flux против Молдавија, пресуда од 24 ноември 2009 година, по жалба бр. 25367/05.
- Fuentes Bobo против Шпанија, по жалба бр. 39293/98, пресуда од 29 февруари 2000.
- Gaskin против Обединетото Кралство, пресуда од 07 јули 1989 по жалба бр. 10454/83.
- Glimmerveen and Hagenbeek против Холандија, по жалби бр.8348/78, 8406/78, 8348/78, одлука за недопуштеност од 11 октомври 1979 година.
- Goodwin против Обединетото Кралство, пресуда од 27 март 1996 година по жалба бр. 17488/90
- Guerra и останатите против Италија, по жалба бр. 14967/89 пресуда од 19 февруари 1998 година.
- Hachette Filipacchi Associates (ICI Paris) против Франција, по жалба бр. 12268/03, пресуда од 23 јули 2009 година.
- Handyside против Обединетото Кралство, пресуда од 7 декември 1976, жалба бр. 5493/72;
- Incal против Турција, пресуда на ГС од 09 јуни 1998 година по жалба бр. 22678/93.
- Ivanov против Русија, одлука за недопуштеност од 20 февруари 2007 по жалба бр. 35222/04.
- Jersild против Данска, пресуда од 23 септември 1994 година, Серија А бр. 298
- Jerusalem против Австрија, пресуда од 27 февруари 2001 година, по жалба бр. 26958/95.
- Jokipii и други против Финска, по жалба бр. 43349/05, пресуда од 6 април 2010 година.
- K. против Австрија, пресуда од 2 јуни 1993 година по жалба бр. 16002/90
- Karhuvaara и Itälähti против Финска, пресуда од 16 ноември 2004 по жалба бр 53678/00.
- Kasabova против Бугарија, од 19 април 2011 година, по жалба бр.22385/03.
- Khmel против Русија по жалба бр. 20383/04 пресуда од 12 декември 2013 година.
- K.U. против Финска, по жалба бр. 2872/02, пресуда од 2 декември 2008 година.
- Kuchl против Австрија, по жалба бр. 51151/06 од 4 декември 2012 година.
- Kuhnert против Германија, по жалба бр. 12194/86 одлука од 12 мај 1988 година.
- Lawless No.3 против Ирска, по жалба бр. 332/57 пресуда од 1 јули 1961 година
- Leander против Шведска по жалба бр.9248/81 од 26 март 1987 година.
- Lohde и Isorni против Франција, по жалба бр.24662/94 пресуда на
- Leroу против Франција, пресуда од 2.10.2008 по жалба бр. 36109/03.
- Le Pen против Франција, по жалба бр. 18788/09 од 20 Април 2010 година
- Lillo Stenber and Saether против Норвешка, по жалба бр. 13258/09 пресуда од 16 јануари 2014 година
- Lindon, Otchakovskiy-Laurens против Франција, по жалби бр. 21279/02 36448/02, пресуда од 21 октомври 2007 година.
- Lingens против Австрија, по жалба бр. 9815/82 пресуда од 8 јули 1986 година.
- Lombardo и останатите против Малта, пресуда од 24 април 2007 по жалба бр. 7333/06.
- Lemropel & S.A. ED. Ciné Revue, по жалби бр. 64772/01 64772/01 пресуда од 9 ноември 2006 година.
- М.С. против Бугарија, по жалба бр. 39272/98, пресуда од 4 декември 2003 година, ECHR 2003-XII);
- McGinley против Обединетото Кралство, пресуда од 28 јануари 2000 година по жалби бр. 21825/93 23414/94.
- McCallum против Обединетото Кралство, по жалба бр. 9511/81 пресуда од 30 август 1990 година.
- MGN Limited против обединетото Кралство, по жалба бр. 30401/04, пресуда од 18 јануари 2011 година.
- Mikolajová против Словачка, по жалба бр. 4479/03, пресуда од 18 јануари 2011 година.
- Müller и останатите против Швајцарија, пресуда од 24 мај 1988, Series A No. 133
- Mosley против Обединетото Кралство, по жалба бр. 48009/08, пресуда од 10 мај 2011 година.
- Mouvement Raëlien Suisse против Швајцарија, по жалба бр. 16354/06, пресуда на Големиот Судски совет од 13 јули 2012 година.
- News Verlags GmbH & Co. KG против Австрија, по жалба бр. 31457/96, ECЧП 2000-I; пресуда од 11 јануари 2000 година
- Nikowitz and Verlagsgruppe News GmbH против Австрија, по жалба бр. 5266/03, пресуда од 22 февруари 2007 година.
- Nilsen и Johnsen против Норвешка 199-VIII, 30 EHRR 878 § 43 GC
- Oberschlick против Австрија, пресуда од 23 мај 1991 по жалба бр. 11662/85.
- Observer и Guardian против Обединетото Кралство, по жалба бр. 13585/88 пресуда од 26.11.1991, Series A no. 216

- Osman против Обединетото Кралство, пресуда од 28 октомври 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VIII, pp. 3159-60.
- Österreichischer Rundfunk против Австрија жалба бр. 57597/00, одлука од 25 мај 2004 година.
- Otegi Mondragon против Шпанија, пресуда од 15.03.2011 по жалба бр. 2034/07.
- Otto E.F.A. Remer против Германија, по жалба бр.25096/94, одлука од 19 август 1994 година.
- Özgür Gündem против Турција § 43, пресуда од 16 март 2000 година, по жалба бр. 23144/93
- Palomo Sánchez and Others против Шпанија [ГС], по жалби бр. 28955/06, 28957/06, 28959/06 и 28964/06, пресуда од 12 септември 2011.
- Pedersen and Baadsgaard против Данска пресуда од 17 декември 2004 по жалба бр.49017/99
- Petrina против Романија, по жалба бр. 78060/01, пресуда од 14 октомври 2008 година.
- Petrenco против Молдова, по жалба бр. 20928/05, § 52, пресуда од 30 март 2010; и Aleksey Petrov против Бугарија, по жалба бр. 27103/04, одлука од 2 ноември 2010.
- Perrin против Обединетото Кралство, пресуда од 18 октомври 2005 година, по жалба бр.5446/03.
- P.G. и J.H. против Обединетото Кралство, по жалба бр. 44787/98, §§ 59-60, ECHR 2001IX.
- PragerandOberschlick против Австрија, по жалба бр. 15974/90, пресуда од 26 април 1995 година,
- Premininu против Русија, по жалба бр. 44973/04, пресуда од 10 февруари 2011 година.
- Rees против Обединетото Кралство, пресуда од 17 октомври 1986, Series A no. 106, p. 15.
- RefahPartisi и останатите против Турција, пресуда од 13.02.2003 по жалба бр. 41340/98. 41342/98 41343/98...
- RekosandDavourlis против Грција, по жалба бр.1234/05 пресуда од 15 јануари 2009 година.
- S. and Marper против Обединетото Кралство [ГС], бр. 30562/04 и 30566/04, § 66, ЕСЧП 2008.
- Saaristo и други против Финска, по жалба бр. 184/06, § 61, пресуда од 12 октомври 2010 година.
- Salov против Украина, пресуда од 6 септември 2005 по жалба бр. 65518/01.
- Sapan против Турција по жалба бр. 44102/04, § 34, пресуда од 08 јуни 2010 година.
- Sciascapro против Италија, жалба бр. 50774/99, § 29, ECHR 2005-I
- Schlüssel против Австрија (одлука), по жалба бр. 42409/98, од 21 февруари 2002 година
- Scharlach и News Verlagsgesellschaft GmbH против Австрија, пресуда од 13 ноември 2003 по жалба бр. 39394/98.
- Sidabras and Džiautas против Литванија, по жалби бр. 5480/00 и 59330/00, § 49, ЕСЧП 2004-VIII.
- Sirbu и останатите против Молдова, по жалби бр. 73562/01 73565/01 73712/01 пресуда од 15 јуни 2004 година.
- Soulas и останатите против Франција, по жалба бр. 15948/03 пресуда од 10 Јули 2008 година.
- Standard Verlags GmbH против Австрија (бр.2), жалба бр. 21277/05, § 48, пресуда од 4 јуни 2009 година.
- Stankov и the United Macedonian Organization Ilinden против Бугарија, пресуда од 03 октомври 2001 година по жалба бр. 29221/95 29225/95 29221/95 29225/95 & 97.
- Steel and Moris против Обединетото Кралство пресуда од 15 февруари 2005 година по жалба бр. 68416/01, (2006)41 EHRR 403
- Sunday Times против Обединетото Кралство, пресуда од 29 ноември 1991 година по жалба 13166/87.
- Sürek против Турција [Голем Совет], по жалба бр. 26682/95, пресуда од 8 јули 1999 година ECHR 1999-IV.
- Tapasoaisa против Романија, жалба бр. 3490/03, § 46, пресуда од 19 јуни 2012 година.
- Tammer против Естонија, пресуда од 06 февруари 2001 по жалба бр. 41205/98.
- Timciuc против Романија, по жалба бр. 28999/03, одлука од 12 октомври 2010 година.
- Times Newspapers Ltd против Обединетото Кралство, по жалби бр. 1 и 2, бр. 3002/03 and 23676/03, § 27, пресуда од 10 март 2009 година
- Tolstoy Miloslavsky против Обединетото Кралство, пресуда од 13 јули 1995 година, Series A no. 316-B.
- Thomaprotiv Луксембург, пресуда од 29 март 2001 по жалба бр. 38432/97
- UnabhängigeInitiativInformationsvielfalt против Австрија пресуда од 26 февруари 2002 година по жалба бр.28525/95
- United Communist Party of Turkey против Турција, пресуда од 30 јануари 1998 година по жалба бр.19392/92
- Vejdeland и останатите против Шведска, пресуда од 09.02.2012 година по жалба бр. 1813/07
- Vereinigung Bildender Künstler против Австрија, пресуда од 25 јануари 2007 година, по жалба бр. 68354/01.
- Verlagsgruppe News GmbH против Австрија, пресуда од 14 декември 2006 по жалба бр 76918/01.
- Vides Aizsardzibas Klubs против Литванија, по жалба бр. 57829/00, пресуда од 27 мај 2004 година.
- Von Hannover против Германија (бр. 2), по жалби бр. 40660/08 и 40641/08, пресуда на Големiot судски совет од 7 февруари 2012 година.
- Von Hannover против Германија, пресуда од 24 јуни 2004 година по жалба бр. 59320/00, ЕСЧП 2004-VI.
- White против Шведска, по жалба бр. 42435/02, пресуда од 19 септември 2006 година.
- Wille против Лихтенштајн, по жалба бр.28396/95 пресуда од 28 јануари 1999 година.
- Willem против Франција, по жалба бр. 10883/0510883/05 пресуда од 16 јуни 2009 година.
- Wirtschafts-Trend Zeitschriften-Verlagsgesellschaft m.b.H. против Австрија (бр. 3), по жалби бр. 66298/01 и 15653/02, § 47, пресуда од 13 декември;
- X и Y против Холандија, пресуда од 26 март 1985 година, Серија А бр. 91.
- Yildirim против Турција, по жалба бр. 3111/10 пресуда од 18 декември 2012 година

Оваа публикација е изготвена со помош на Европската Унија. Содржината на публикацијата е единствена одговорност на Здружението на новинарите на Македонија и на никаков начин не може да се смета дека ги одразува гледиштата на Европската Унија.

Liberté • Égalité • Fraternité

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

Изданието е финансирано од Програмата за поддршка на граѓанското општество на Амбасадата на Франција во Скопје

ЗНМ

Проектот е имплементиран од ЗНМ